

Vlaams
Parlement

ingediend op **1809** (2018-2019) – Nr. 1
18 januari 2019 (2018-2019)

Verslag van de gedachtewisseling

namens de Commissie voor Leefmilieu, Natuur,
Ruimtelijke Ordening, Energie en Dierenwelzijn
uitgebracht door Johan Danen

over het Mestrapport 2018

Samenstelling van de Commissie voor Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordening, Energie en Dierenwelzijn:

Voorzitter: Tinne Rombouts.

Vaste leden:

Piet De Bruyn, Andries Gryffroy, Axel Ronse, Ludo Van Campenhout, Wilfried Vandaele, Elke Wouters;
Robrecht Bothuyne, Lode Ceyssens, Tinne Rombouts, Valerie Taeldeman;
Gweny De Vroe, Lydia Peeters;
Rob Beenders, Bruno Tobback;
Johan Danen.

Plaatsvervangers:

Jelle Engelbosch, Sofie Joosen, Jos Lantmeeters, Jan Peumans, Grete Remen, Sabine Vermeulen;
Sonja Claes, Jos De Meyer, Bart Dochy, Orry Van de Wauwer;
Willem-Frederik Schiltz, N.;
Bert Moyaers, Els Robeyns;
Elisabeth Meuleman.

Toegevoegde leden:

Stefaan Sintobin;
Hermes Sanctorum-Vandevoorde.

INHOUD

I.	Toelichtingen	4
1.	Toelichting Mestrapport.....	4
1.1.	Waterkwaliteit	4
1.2.	Mestrapport biedt inzicht in de achterliggende cijfers.....	7
1.3.	Naleving van de regelgeving	9
1.4.	Besluit	12
2.	Toelichting ontwerp-MAP 6	12
2.1.	Inleiding.....	12
2.2.	Verstrengde bestaande maatregelen	13
2.3.	Gebiedsgerichte benadering	16
2.4.	De nalevingsgraad verhogen	24
2.5.	Het verbeteren van de bodemkwaliteit.....	24
II.	Tussenkoms van minister Joke Schauvliege.....	25
III.	Vragen en opmerkingen van de leden	26
1.	Tussenkoms van Wilfried Vandaele	26
2.	Tussenkoms van Bruno Tobback.....	27
3.	Tussenkoms van Gwenny De Vroe	28
4.	Tussenkoms van Bart Dochy	28
5.	Tussenkoms van Johan Danen	29
6.	Tussenkoms van Tinne Rombouts.....	30
IV.	Antwoorden.....	30
1.	Minister Joke Schauvliege.....	30
2.	Vlaamse Milieumaatschappij en Vlaamse Landmaatschappij	32
V.	Aanvullende bespreking	34
	Gebruikte afkortingen	37
	Bijlagen: zie de dossierpagina van dit document op www.vlaamsparlement.be .	

De Commissie voor Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordening, Energie en Dierenwelzijn hield op 8 januari 2019 een gedachtewisseling over het Mestrapport 2018 en het ontwerp van Mestactieplan 6 met Joke Schauvliege, Vlaams minister van Omgeving, Natuur en Landbouw, en vertegenwoordigers van de Vlaamse Landmaatschappij en de Vlaamse Milieumaatschappij. De getoonde presentaties, het Mestrapport 2018 en de publicatie van de Vlaamse Milieumaatschappij 'Nutriënten in het oppervlaktewater in landbouwgebied – Resultaten van het MAP-meetnet 2017-2018' zijn terug te vinden op de [dossierpagina](#) van dit document op www.vlaamsparlement.be.

I. Toelichtingen

1. Toelichting Mestrapport

Els Lesage, beleidsmedewerker VLM, dienst Mestbeleid, brengt in herinnering dat de VLM sinds 2001 jaarlijks rapporteert over de mestproblematiek in Vlaanderen door middel van het Mestrapport. Het rapport wordt ook jaarlijks voorgesteld in de commissie Leefmilieu. Het rapport is, net zoals de voorgaande jaren, opgebouwd uit vier luiken. Eerst geeft het een korte schets van het kader van het mestbeleid in Vlaanderen. In een tweede hoofdstuk gaat het in op een aantal feiten en cijfers. Eerst en vooral worden de cijfers rond mest en mestproductie, het gebruik van meststoffen op landbouwgrond, mestverwerking enzovoort gepresenteerd. Daarna komen de resultaten, de toestand en de evolutie van de waterkwaliteit aan bod. Een derde hoofdstuk behandelt de beheersinstrumenten en vooral de controleacties door de Mestbank, met name de resultaten van die administratieve terreincontroles en doorlichting. Vervolgens gaat het daarin ook over de resultaten van de begeleiding door het CVBB. In een vierde hoofdstuk, Ondersteuning mestbeleid, wordt een overzicht gegeven van de verschillende overlegorganen en ook een stand van zaken van de wetenschappelijke onderzoeksprojecten met betrekking tot mest.

1.1. Waterkwaliteit

Nitraat in oppervlaktewater

Stijn Overloop, teamverantwoordelijke Onderbouwing waterkwaliteitsbeleid VMM, toont de evolutie van het percentage meetpunten met een overschrijding in het oppervlaktewater. Het MAP-meetnet bestaat vandaag nog steeds uit 754 meetpunten. 40 procent van de meetpunten wordt twaalf keer per jaar bemonsterd en gemeten. 60 procent wordt slechts drie tot vijf keer per jaar gemeten. Dat zijn de slapende meetpunten, waar de waterkwaliteit behoorlijk goed is, dat wil zeggen een aantal jaren opeenvolgend lager dan 40 milligram. Een overschrijding betekent een nitraatconcentratie van meer dan 50 milligram per liter. De lente van 2017, april tot juni, was zeer droog: te Ukkel viel slechts 42 procent van de normale neerslag. Dat verklaart deels waarom er in het laatste winterjaar een stijging van het aantal meetpunten met overschrijding is, tot 28 procent, hoewel er in de vier winterjaren voordien sprake was van een stagnatie. Bij een te laag waterpeil, wat bijvoorbeeld voorkomt bij een aanhoudende droge periode, kan de VMM geen stalen kan nemen. Dat leidde in het winterjaar 2017-2018 tot 14 procent geannuleerde metingen. In de voorgaande winterjaren schommelde dat aantal tussen 10 en 12 procent.

De invloed van het droger en warmer weer leidt ertoe dat gewassen minder nutriënten opnemen uit de bodem. Dat bleek ook uit de hogere nitraatresiduaarden in de campagne van de VLM in het najaar 2017. Dat betekende dan ook een hoger risico op uitspoeling in de wintermaanden. De stagnatie in de voorgaande jaren kent ook een andere verklaring. De bemestingspraktijk van vele bedrijven staat nog niet op punt om een goede waterkwaliteit te verzekeren.

In het laatste winterjaar 2017-2018 was er in bijna alle bekkens een toename van het aantal overschrijdingen, behalve in het bekken van Dijle en Zenne. In een vier-tal bekkens nemen die overschrijdingen met meer dan 10 procentpunten toe. Dat is zo voor Leie, Boven-Schelde, Demer en Maas.

Vier bekkens hebben te maken met de grootste doelafstand. Het doel voor MAP 5 2018 was het aantal overschrijdingen reduceren tot 5 procent. In de bekkens IJzer, Leie, Boven-Schelde, Demer en Maas is de doelafstand tot die 5 procent nog het grootst, dus met meer dan 20 procent meetpunten met overschrijding. 9 procent van de meetpunten vertoonde een extra overschrijding in het winterjaar 2017-2018 ten opzichte van het winterjaar 2016-2017.

Om het gemiddelde over het hele meetnet, van alle 754 meetpunten, vast te stellen, wordt eerst het gemiddelde per meetpunt berekend over het winterjaar, en dan wordt dat uitgemiddeld over heel Vlaanderen. Het winterjaar 2017-2018 komt daarmee op 19 milligram nitraat per liter uit. Dat verbergt echter een grote variatie tussen de verschillende regio's in Vlaanderen, waar gemiddelden onder de 10 milligram kunnen liggen tot boven de 50 milligram.

Verder wordt ingegaan op de gemiddelden per afstroomzone van een Vlaams waterlichaam. Een afstroomzone van een Vlaams waterlichaam is een nieuw concept in het Mestrapport. Een Vlaams waterlichaam is een waterloopsegment met een afstroomzone van meer dan 50 vierkante kilometer. Dat leidt tot 195 afstroomzones van Vlaamse waterlichamen in Vlaanderen. Aan de grenzen met Nederland, Wal-lonië en Frankrijk zijn er ook nog een zeventigtal grensafstroomgebiedjes, kleinere beken die afstromen buiten Vlaanderen. Dit geeft een indeling in 265 gebieden.

De 195 afstroomzones zijn groter dan de voormalig gebruikte indeling of de MAP 5-gangbare indeling van sub-VHA-zones. De nieuwe indeling volgt sterker de hydrografie, is ook meer gebaseerd op recentere carteringen. Een groot voordeel is dat deze indeling de kaderrichtlijn Water volgt. De VMM rapporteert ook aan Europa voor de kaderrichtlijn Water, en dat is dezelfde indeling. Dat maakt dat mest-en waterbeleid duidelijker op elkaar kunnen worden afgestemd.

De gemiddelden variëren sterk, tussen zones met minder dan 10 en met meer dan 50 milligram nitraat per liter. Vandaar ook de nood aan een aanhoudend gebieds-gericht beleid.

In het laatste winterjaar 2017-2018 kende 72 procent van de meetpunten geen overschrijding, 28 procent kende wel een overschrijding. Van die 28 procent zijn er 10 procent met maar één overschrijding, 5 procent met twee overschrijdingen, en 13 procent met meer dan twee overschrijdingen. Misschien vergt het verschil in overschrijdingen ook een verschillende aanpak.

Interessant is ook de trendanalyse per meetpunt over tien jaar, van 2007 tot 2018. 74 procent van de meetpunten vertoont geen trend voor nitraat: het stijgt niet echt, het daalt niet echt. Dat werd bepaald met een methodiek met significantie-tests zodat daarover statistisch onderbouwde uitspraken kunnen worden gedaan. Als de analyse wordt beperkt tot de laatste vijf jaar, van 2013 tot 2018, dan blijkt dat 90 procent van de meetpunten geen trend vertoont. Dat is dubbel te verklaren. Enerzijds gaat het over een kortere meetperiode. Dat wil zeggen dat de significantietest wat strenger is, dat is eigen aan de statistische methode. Anderzijds waren er tien jaar geleden nog heel veel overschrijdingen, en de laatste vijf jaar is er een stagnatie, wat zich uit in de trendanalyse per meetpunt.

Fosfaat in oppervlaktewater

In alle meetpunten van het MAP-meetnetoppervlaktewater wordt ook het ortho-fosfaat gemeten. Dat is het opgeloste fosfaat in de waterkolom. In het laatste winterjaar vertoont 63 procent van de meetpunten nog een overschrijding van de normen. De trendanalyse van fosfaat toont dat er op 83 procent van de meetpunten geen trend is. Er is dus geen stijging of daling, over een periode van tien jaar blijft de situatie ongeveer hetzelfde.

Nitraat in grondwater

Ralf Eppinger, dienst Grondwater en Lokaal Waterbeheer, VMM, licht vervolgens de recente situatie rond nitraat in het grondwater toe. De doelstellingen, die ook in het kader van MAP 4 en MAP 5 zijn gesteld, spelen zich op drie niveaus af. Ten eerste is er voor heel Vlaanderen een globaal doelstellingsniveau. Ten tweede is er een regionaal of zonaal doelstellingsniveau, dan gaat het over HHZ's. Ten derde is er een lokaal doelstellingsniveau.

De toetsing gebeurt aan de hand van het freatisch grondwatermeetnet, meer bepaald op basis van de halfjaarlijkse meetcampagnes die men op de meer dan tweeduizend multilevelputten uitvoert. Dat zijn putten met verschillende filterniveaus en men meet daarin op verschillende dieptes.

Voor het MAP is vooral het bovenste filterniveau 1 belangrijk omdat hier de recentste aanvulling van grondwater gebeurt en het eerst de mogelijke effecten van maatregelen kunnen worden gezien. Daarom is de globale of Vlaamse doelstelling ook uitgelegd op dat eerste filterniveau. Het is de bedoeling, en dat zie je aan de waarden die zijn aangegeven – 36 milligram per liter voor het einde van MAP 4 en 32 milligram per liter voor het einde van MAP 5 –, om dergelijke concentraties te bereiken. Dat is een vermindering met 20 procent ten opzichte van het referentieniveau 2010.

Voor filterniveau 1 dalen de gemiddelde nitraatconcentraties mooi over een heel lange periode, van 2007 tot 2014. Jammer genoeg is er sinds 2014 een zekere stagnatie of zelfs een lichte stijging. Hoogstwaarschijnlijk zal de doelstelling voor grondwater op globaal niveau – 32 milligram nitraat per liter tegen eind 2018 – niet gehaald zijn.

Daarna toont Ralf Eppinger de toestand en de regionale verschillen van nitraat in het grondwater. Op de achtergrond zijn de HHZ's weergegeven. Dat zijn zones waarbinnen men een vergelijkbaar nitraattransport en vergelijkbare nitraatafbraak verwacht. Je kunt hier over een kwetsbaarheidsindeling spreken. Op de kaart ziet men de putten met de nitraatconcentraties in 2017, op basis van de maximaal gemiddelde nitraatconcentraties op putniveau. De groene bolletjes geven de concentraties van minder dan 25 milligram per liter weer. De gele bolletjes die van 25 tot 40 milligram per liter. De oranje bolletjes van 40 tot 50 milligram per liter. De rode bolletjes, reeds boven de kwaliteitsnorm, van 50 tot 100 milligram per liter. De paarse bolletjes van 100 tot 250 milligram per liter. De bruine bolletjes geven meer dan 250 milligram per liter weer.

De verspreiding is niet evenredig. Er zijn een aantal zones, regio's of gebieden, waar men minder hoge concentraties vaststelt. Dat zijn de polders, het noordelijk gedeelte van West- en Oost-Vlaanderen en het zuidelijke Netebekken. Aan de andere kant zijn er ook clusters, zones met veel overschrijdingen, zoals in de hoogterrasafzetting in het noorden van Limburg, maar ook aan de zuidelijke rand van Limburg en Vlaams-Brabant.

Daarna gaat de spreker in op de regionale verschillen. Hij toont een kaart met tweeledige informatie. Enerzijds is er de toestand van 2017 op filterniveau 1. Hierbij gaat het over de gemiddelde toestand die wel of niet wordt aangeduid met arceringen. Als er geen arcering is, wil dat zeggen dat die zone een concentratie van gemiddeld minder dan 40 milligram per liter heeft. De schuine arcering staat voor een concentratie van gemiddeld 40 tot 50 milligram per liter. De horizontale arcering toont een concentratie boven 50 milligram per liter. Deze informatie is belangrijk omdat men bij de doelstelling van zones vertrekt van concentraties boven 50 milligram per liter. Daar moet binnen een actieprogramma een verbetering gebeuren zodat er in deze zones een vermindering van meer dan 5 milligram nitraat per liter komt. In die zin is het belangrijk om te zien welke zones dat specifiek betreft.

De nitraattrend wordt weergegeven voor 2014-2017. HHZ's met lichtblauwe en blauwe kleur zijn zones waar een lichte tot sterke daling is vastgesteld. Op zich is het positief dat een aantal zones een grote daling vertonen. Statistisch gezien is dat gunstig. Aan de andere kant zijn er natuurlijk ook een aantal zones die slechter scoren en waar een toename van de concentraties wordt vastgesteld. Dat gebeurt op verschillende niveaus, soms beneden 40 milligram per liter, soms boven 40 milligram per liter, soms boven 50 milligram per liter. Voor tien van de 38 zones is er een duidelijke toename. Ze zijn in het rood gekleurd.

Uit deze kaart kan men niet zo goed afleiden welke zones de doelstelling niet hebben gehaald. Daarvoor kijkt men het best naar tabel 14 in het Mestrapport. Daaruit kan men zijn conclusies trekken.

Voor de lokale doelstelling kijkt men vooral naar de putten waarop verder niveau 1-concentraties van meer dan 100 milligram nitraat per liter aanwezig zijn. In deze putten moet de concentratie per actieprogramma met minimum 10 procent dalen. Er mag geen verdere toename gebeuren tot boven de 100 milligram per liter in deze periode.

Voor 81 procent van de putten wordt – zowel in 2014 als in 2018 voorspeld – de 100 milligram per liter niet gehaald. Voor 7,7 procent van de putten geldt dat ze bijkomend voldoende dalen, dus met meer dan 10 procent. Dat zijn putten die meer dan 100 milligram per liter hebben maar waar het tot een verdere daling komt. In 1,5 procent van de putten is er onvoldoende daling. In bijna 10 procent stelt men een verslechtering vast.

De putten waar meer dan 100 milligram nitraat per liter in 2018 wordt voorspeld, zijn diffuus verspreid. Er zijn wel een aantal clusters in West-Vlaanderen, maar ook en vooral aan de hoogterrasafzettingen in Noord-Limburg vindt men veel van die putten terug. Soms heeft men goed evoluerende putten naast slecht evoluerende putten en omgekeerd.

1.2. Mestrapport biedt inzicht in de achterliggende cijfers

Meststromen in kaart

Naast waterkwaliteit presenteert het rapport heel wat cijfers van de VLM met betrekking tot productie van mest en mestgebruik. Els Lesage verduidelijkt dat het Mestrapport de verschillende balansonderdelen in kaart brengt, en de transportstromen ertussen. De hoeveelheid dieren wordt vermeld, de hoeveelheid mestproductie en hoeveel van die productie wordt afgezet op landbouwgrond. Naast bemesting met dierlijke mest geeft het rapport cijfers over het kunstmestgebruik en het gebruik van andere meststoffen. Het presenteert hoeveel mest er naar verwerking gaat en hoeveel mest rechtstreeks getransporteerd wordt buiten Vlaanderen.

Belangrijk is dat binnen Vlaanderen de balans al sinds een kleine tien jaar in evenwicht is. Dat wil zeggen dat met de huidige mogelijkheden wat betreft nutriënten-arme voeders, met de extra afzetmogelijkheden die er zijn door derogatie voor dierlijke mest op grond en door de verwerking, de balans in evenwicht is op Vlaams niveau. Dat wil niet zeggen dat er geen problemen zijn op lokaal niveau, wat zich ook reflecteert in waterkwaliteit. Ook op individueel bedrijfsniveau zijn er nog altijd problemen betreffende die balans. Dat is toch een blijvend belangrijk signaal van het rapport.

Minder varkens en vleesvee, meer melkvee en pluimvee

De productie van dierlijke mest stagneert in de afgelopen jaren: 128 miljoen kilogram stikstof en 60 miljoen kilogram fosfaat. Er zijn wel verschuivingen tussen de verschillende diersoorten sinds 2007. Bij de runderen schommelt het aantal dieren. Binnen de rundveestapel gebeurt er een verschuiving. De laatste jaren is er een toename van het melkvee, dat zijn melkkoeien en 'vervangingsvee'. Dat wordt gecompenseerd door een afname bij de meeste vleesveecategorieën. De rundveestapel blijft daardoor min of meer stabiel. Sinds 2015 is het aantal varkens duidelijk gedaald. Deze trendbreuk kwam er na een periode van stijging door uitbreidingsmogelijkheden met mestverwerking. De pluimveestapel breidt nog uit. Deze groei vindt een verklaring in de sterke groei van het aantal slachtkuikens. De 35 miljoen kippen produceren 15 miljoen kilogram stikstof, dat is ongeveer 10 procent van de mestproductie. Ook de overige dieren vertegenwoordigen een klein deel van de mestproductie. Hierin is de jongste jaren wat groei door de toename van een aantal categorieën.

Gebruik van dierlijke mest daalt verder

De mestproductie blijft dus stabiel. Het gebruik van dierlijke mest, zowel van stikstof als van fosfaat, daarentegen blijft de voorbije jaren dalen, zowel in absolute hoeveelheid als per hectare. De voorbije tien jaar is de hoeveelheid stikstof van 100 naar 90 miljoen kilogram gedaald, met ongeveer 10 procent dus. Het fosfaatgebruik is in die periode scherper gedaald, met ongeveer 20 procent naar 38 miljoen kilogram in 2017. Deze scherpere daling is te wijten aan de strengere fosfaatbemestingsnormen. Daardoor kan minder fosfor worden aangewend op landbouwgrond. Fosfaat is voor bemesting in de loop der jaren het limiterende element geworden.

Gebruik van N-kunstmest stijgt

Het fosfaatgebruik uit kunstmest is sterk gedaald. Er is daarentegen een toename met ongeveer 10 miljoen kilogram van het gebruik van stikstof uit kunstmest. Voor een aantal gewassen kan in bepaalde gevallen niet voldoende stikstof worden aangeleverd vanuit dierlijke bemesting. Daar is er nood aan bijbemesting met kunstmest.

De cijfers over het kunstmestgebruik zijn gebaseerd op de aangiften. De tendens wordt echter ook vastgesteld op basis van de geëxtrapoleerde gegevens van het Departement Landbouw en Visserij. Op basis van dit netwerk wordt een hoger kunstmestgebruik gerapporteerd, van ongeveer 80 miljoen kilogram stikstof.

Mestverwerking blijft groeien

De daling van het gebruik van dierlijke mest is enkel mogelijk doordat de mestverwerking blijft toenemen. In 2017 werd 42 miljoen kilogram stikstof uit Vlaamse dierlijke mest verwerkt en geëxporteerd uit Vlaanderen. Dat is een toename in vergelijking met 2007. De cijfers zijn beschikbaar over hoeveel pluimveemest er werd verwerkt en geëxporteerd en hoeveel niet-pluimveemest, in hoofdzaak varkens-

mest, en over hoeveel ruwe mest er werd geëxporteerd. Vooral de export van verwerkte pluimveemest en varkensmest neemt toe.

1.3. Naleving van de regelgeving

Conclusies bedrijfsdoorlichtingen

Het rapport leert ons ook veel over de naleving, over de resultaten van de controleacties. De relatief nieuwe dienst Bedrijfsdoorlichting, opgericht in 2015 in het kader van MAP 5, wil doelgerichte doorlichtingen, bedrijven op basis van risicoanalyses selecteren en grondig evalueren. In 2017 werden achthonderd doorlichtingen uitgevoerd op ongeveer vijfhonderd bedrijven. Dat had in 40 procent van de gevallen gevolgen.

Het type gevolg varieert in functie van de vaststelling. Deze proportionele sanctionering is een belangrijk principe bij doorlichting. Maatregelen zijn een van de belangrijkste vormen van sanctionering en bedrijven krijgen vaak meerdere maatregelen tegelijkertijd opgelegd. Meestal moeten ze gegevens overmaken aan de Mestbank. Daarnaast kunnen ze verplicht worden om hun bemestingsplan of -register bij te houden, hun bedrijfsvoering aan te passen, mestanalyses uit te voeren, met bepaalde mestsamenstellingen te werken of vooraf te melden, wanneer ze stalen nemen, zodat een doorlichter daarbij aanwezig kan zijn. Maatregelen werden opgelegd bij zo'n 30 procent van de doorgelichte bedrijven. Bij 12 procent van de doorgelichte bedrijven werden foutieve gegevens achteraf gecorrigeerd.

Voor foutieve aangiften van bijvoorbeeld kunstmestgebruik of het niet naleven van de eerder genoemde doorlichtingsmaatregelen kunnen boetes opgelegd worden. Sancties komen dan weer wat minder voor, omdat ze ook zwaarder zijn. Zo kan een mestvoerder een schorsing krijgen, wat in 2017 eenmaal gebeurd is, of kunnen mestverwerkingscertificaten worden ingetrokken.

Naast de conclusies rond naleving geeft Els Lesage ook enkele vaststellingen mee die zijn gebleken tijdens de bedrijfsdoorlichtingen. Die vaststellingen zijn vaak specifiek voor een bepaald type bedrijf, vandaar bestaat er in het rapport ook een onderscheid naargelang het bedrijfstype.

Bij ongeveer twee derde van de doorgelichte productiebedrijven valt op dat er nog altijd een tekort aan mestafzet is, waardoor landbouwers onzorgvuldig omgaan met bepaalde posten in hun mestbalans, waaronder de opslag of de afvoer op hoge waarden. Hun nutriëntenbalans is daardoor op papier wel in evenwicht, maar er blijft toch te veel mest achter op het bedrijf. Dat zorgt voor een risico op overbemesting en nutriëntenverliezen.

Bij ongeveer 30 procent van de grondloze tuinbouwbedrijven stellen doorlichters, net zoals in voorgaande jaren, vast dat folies lekken, dat drainwater of spuistroom niet of onvoldoende wordt opgevangen, of dat exploitanten te weinig zicht hebben op hun kunstmestgebruik, als ze voedingswater aanmaken, met nutriëntenverliezen tot gevolg. Dat laatste probleem komt ook bij tuinbouwers in volle grond en akkerbouwers voor. Zij bemesten bovendien vaak onoordeelkundig. Om dat aan te pakken worden maatregelen opgelegd die moeten leiden tot een betere kennis van bemesting en mestsamenstelling.

Doorlichtingen vinden niet alleen plaats bij landbouwers, maar ook bij mestverwerkers, aldus Els Lesage. Controleurs deden in 2017 22 mestverwerkingsbedrijven aan en stelden in 80 procent problemen vast, vooral bij de registratie van de aan- en afvoer van mest. Dat uitte zich onder andere in fouten op transportdocumenten en abnormaal hoge analysewaarden. Om die problemen aan te pakken, werden sommige exploitanten verplicht extra debietmeters te plaatsen en de meterstan-

den ook beter bij te houden. Door de jaren heen werden al 58 mestverwerkingsinstallaties doorgelicht, wat overeenkomt met de helft van de operationele mestverwerkingsinstallaties in Vlaanderen. Dat bewijst dat dit een belangrijke post is bij de doorlichtingen.

Mestvoerders en -verzamelpunten krijgen ook doorlichters over de vloer, maar dan in mindere mate. Bij hen zijn de vaststellingen ook beperkter. Eventuele problemen daar zijn foutieve gegevens op transportdocumenten of incorrect gebruik van het AGR-GPS-systeem.

Conclusies nitraatresidumetingen

Binnen de Mestbank vinden er naast doorlichtingen ook nitraatresidumetingen plaats via perceels- of bedrijfsevaluaties. Die worden telkens in het najaar uitgevoerd op heel wat percelen en bedrijven in Vlaanderen, zowel binnen als buiten het focusgebied. Tijdens de campagne van 2017 kreeg 29 procent van de 8700 bedrijven met een perceelsevaluatie een negatieve evaluatie door een te hoog nitraatresidu.

Els Lesage wijst erop dat een negatieve perceelsevaluatie niet meteen tot een verandering van de bedrijfsstatus leidt, maar dat de bedrijven wel in het opvolgings-systeem terecht komen. Er werd in 2017 ook op zo'n tweeduizend bedrijven een bedrijfsevaluatie uitgevoerd. Bij 41 procent van die bedrijven was de bedrijfsevaluatie negatief, ten gevolge van een te hoog nitraatresidu. Daarnaast kreeg 9 procent van de bedrijven een negatieve bedrijfsevaluatie omdat ze hun verplichte evaluatie niet hebben laten uitvoeren. In totaal kreeg 50 procent van de bedrijven dus een negatieve evaluatie. Els Lesage benadrukt dat een negatieve bedrijfsevaluatie wel een impact heeft op de bedrijfsstatus. Een niet-focusbedrijf met een negatieve bedrijfsevaluatie wordt een focusbedrijf. Naargelang de hoogte van de overschrijding kan ook een bepaald maatregelenpakket worden opgelegd. Die bedrijven blijven in de opvolging zitten en moeten jaar na jaar een bedrijfsevaluatie laten uitvoeren, totdat het resultaat goed is.

De minder goede resultaten in 2017 zijn voor een deel te wijten aan het droge weer. Dat is ook te zien in de nitraatresidu's. Maar de weersomstandigheden zijn beslist niet de enige verklaring, zeker niet voor de heel hoge residu's. In de resultaten van het CVBB is te zien dat de bemestingsstrategie de voornaamste oorzaak is van het te hoge nitraatresidu. Het gaat dan niet alleen over de dosis mest, maar ook over hoe er bemest wordt. Els Lesage verwijst in dat kader naar het nieuwe begrip, de vier j's. Die staan voor: niet alleen bemesten in de juiste dosis, maar ook met de juiste mestsoort, op het juiste tijdstip en met de juiste techniek. Een goed aangepaste bemestingsstrategie moet leiden tot een verbetering van de nitraatresidu's.

Conclusies terreincontroles

Els Lesage wijst verder op het belang van de administratieve controles, die leiden tot een goede basiskwaliteit van de gegevens, wat van groot belang is om de risicoanalyse gericht te kunnen uitvoeren. Terreincontroles kunnen worden opgedeeld volgens de thematiek. Er zijn gerichte controles op landbouwbedrijven. Dat zijn omgevingscontroles, die uitgevoerd worden met een hogere concentratie in focusgebieden. Ook tuinbouwbedrijven worden opgevolgd door de handhavers. Grondloze tuinbouw wordt systematisch bekeken binnen de dienst bedrijfsdoorlichting, maar daarnaast gaan de inspecteurs ook nog altijd te velde om calamiteiten aan te pakken.

Daarnaast worden er gebiedsgerichte terreincontroles uitgevoerd van de bemestingspraktijken, waarbij bekeken wordt of de bemesting gebeurt volgens de regels

van het decreet. Ook dat is een actie die al grotendeels gebiedsgericht plaatsvindt. Ongeveer twee derde van die controles gebeurt in VODKA-gebieden, gebieden met een slechtere waterkwaliteit.

Ook de mestverwerkingsinstallaties worden niet enkel systematisch opgevolgd binnen de dienst Bedrijfsdoorlichting, maar worden ook onderworpen aan terreincontroles om calamiteiten aan te pakken. Als er melding is van een lek of een lozing, gaan de handhavers die verwerkingsinstallaties controleren.

Controles van mesttransporten zijn al verschillende jaren een belangrijke controleactie voor de Mestbank. Die controles worden voortgezet. Ze worden ook vaak gecombineerd met een controle van de mestsamenvorming.

Daarnaast wordt er gecontroleerd op de lozing van meststoffen. Die actie is veelal geïntegreerd in de andere controleacties, maar vanwege de directe milieu-impact wordt er in het rapport een apart stukje gewijd aan die lozingen.

Ten slotte zijn er ook controles op de nitraatresidubepaling door de erkende labo's, precies omdat het nitraatresidu-instrument een belangrijk instrument is binnen MAP 5. Doordat er ook veel van afhangt – het kan bijvoorbeeld gebruikt worden om een vrijstelling van maatregelen te verkrijgen – zijn de druk op en de fraudegevoeligheid van dat instrument groot. Daarom wil de Mestbank dat instrument goed controleren en nagaan of staalname en analyse correct gebeuren.

Al die controleacties zijn uitgebreid beschreven in het rapport, met de resultaten. Daarvan zijn er een aantal gebruikt in de communicatie van de VLM. Voor een aantal acties ligt het inbreukpercentage nog altijd hoog. De VLM ziet dan ook nog heel wat verbetermarge. Zo zijn er bij de mestopslag nog altijd te veel onregelmatigheden bij 36 procent van de gecontroleerde bedrijven. Dat betekent dat de landbouwers aanpassingen moeten doen aan de opslag, conform de constructievoorschriften. Bij 9 procent werd een ernstige inbreuk vastgesteld, bijvoorbeeld het afvloeien van mestsappen uit een vaste mestopslag. Die afvloeien kan een grote impact hebben op een nabijgelegen MAP-meetpunt. Dit moet dan ook de nodige aandacht krijgen, aldus Els Lesage.

De mestsamenvorming moet correcter. Bij de meeste mengmestsoorten van rundren en van mestvarkens en zeugen is er nog altijd een afwijking van ongeveer 20 procent tussen de samenvorming op papier en de samenvorming die wordt vastgesteld bij een mestanalyse tijdens een controle.

In die resultaten wordt nog geen rekening gehouden met de nieuwe aanpak die in 2018 is ingevoerd voor de mestsamenvorming. Vanaf 1 januari 2018 moeten landbouwers kiezen tussen twee systemen om hun mestsamenvorming beter te bepalen: een systeem met forfaitaire mestsamenvorming of een systeem met analyses. Belangrijk is dat ze niet meer kunnen shoppen tussen de twee. Via de aangifte moeten ze kenbaar maken dat de samenvorming waarvoor zij kiezen, aanleunt bij de werkelijke samenvorming. Wanneer bij controle wordt vastgesteld dat de afwijking te groot is, worden die landbouwers verplicht om met een systeem te werken dat beter aansluit bij hun praktijk. Op dit moment is het te vroeg voor resultaten omdat het systeem nog niet lang genoeg in werking is.

Bij de controles van de mestsamenvorming worden niet alleen stalen van ruwe mestsoorten genomen maar ook van digestaten en effluenten uit vergisting en mestverwerking. Ook hier worden te grote afwijkingen vastgesteld van 50 procent tot driemaal hogere concentraties in de analyses van de VLM dan staat vermeld in het transportdocument. Effluenten kunnen worden aangewend in de winterperiode met een attest dat bepaalt dat ze een voldoende laag stikstofgehalte hebben. Wanneer er dan in werkelijkheid meer in zit, is dat geen goede zaak voor het milieu.

De VLM stelt nog iets te vaak nutriëntenverliezen vast door lekken, scheuren in opvangbekkens en zelfs overloopconstructies, wat uiteraard niet kan.

1.4. Besluit

Op basis van de controles en de vaststellingen van de VLM is duidelijk dat er nog verbetermarge is.

Els Lesage sluit af met dezelfde boodschap als vorig jaar en wijst erop dat het gaat over een gezamenlijke verantwoordelijkheid van in de eerste plaats de land- en tuinbouwers maar ook van alle andere betrokken actoren.

2. Toelichting ontwerp-MAP 6

2.1. Inleiding

Implementatie van de Nitraatrichtlijn

Koen Desimpelaere, diensthoofd Mestbeleid VLM, geeft inhoudelijk uitleg bij het ontwerp-MAP 6. Hij wijst erop dat mestactieplannen niet zomaar worden gemaakt, maar in uitvoering van een Europese regelgeving, de Nitraatrichtlijn. Deze schrijft voor dat acties moeten worden ondernomen om de waterkwaliteit te verbeteren die om de vier jaar moeten worden herzien. Koen Desimpelaere verwijst naar de start met MAP 1, 2 en 3. Na het derde Mestactieplan was Vlaanderen volledig in overeenstemming met de implementatie van de Nitraatrichtlijn. Op dat moment was Vlaanderen volledig als kwetsbaar gebied water afgebakend, was er een evenwichtsbemesting en waren alle bepalingen van de code van goede landbouwpraktijken omgezet in Vlaamse regelgeving. Vanaf dat moment hebben opeenvolgende mestactieprogramma's de optimalisatie van dat bestaande plan naar voren geschoven en is verder gewerkt aan betere bemestingspraktijken, evenwichtsbemesting enzovoort.

Vanaf MAP 5 en 6 kwam Vlaanderen met een nieuwe aanpak om meer gebiedsgericht te werken. Dat is mogelijk in Vlaanderen omdat het een zeer fijnmazig en dicht meetnet heeft waardoor men een goed zicht krijgt op de lokale situatie van de waterkwaliteit. De Europese Commissie vindt deze aanpak heel goed en stelt die als voorbeeld voor andere lidstaten die een gebiedsgericht beleid willen voeren.

Proces MAP 6

Het proces dat geleid heeft tot het ontwerp van MAP 6, werd op Vlaams niveau begeleid door de Opvolgingscommissie Mestactieplan, die bestaat uit leden van de landbouworganisaties, de milieuorganisaties en een aantal wetenschappelijke experts. Ze wordt ook ondersteund door de Vlaamse administraties: het Departement Landbouw en Visserij, de VMM en de VLM. Het kabinet van minister Joke Schauvliege treedt op als voorzitter.

Aangezien het Mestactieplan het gevolg is van een Europese richtlijn, vindt er ook overleg plaats met de Europese Commissie. Vlaanderen heeft een delegatie van technische experts samengesteld, waar ook de voorzitter van de OMAP in zetelt. Die delegatie heeft dan contact gehad met de Europese Commissie, met het Directoraat-generaal Milieu (DG ENV), Unit D1. Die unit is verantwoordelijk voor het landgebruik en -management, en voor de implementatie van de Nitraatrichtlijn.

Om tot MAP 6 te komen is zowel met de Europese Commissie als met de OMAP samengewerkt. Eerst vond er een tussentijdse evaluatie plaats van MAP 5. Er werd vervolgens een hoofdlijnnota opgesteld, en die werd ook in de OMAP besproken, in samenspraak met de Europese Commissie. Van daaruit is men beginnen te werken

aan een ontwerpactieprogramma, dat op 12 december 2018 overgemaakt werd aan de Europese Commissie.

Ambitieniveau MAP 6

Binnen dit ontwerpactieprogramma werd een ambitieniveau vastgelegd: Vlaanderen heeft de ambitie om in het zesde en het zevende actieprogramma de nodige maatregelen te nemen om de nutriëntenverliezen uit land- en tuinbouw te reduceren, en om de waterkwaliteit in lijn te brengen met de Europese doelen. Om die reductie te realiseren, moeten we de nodige randvoorwaarden creëren om de bemesting uit te voeren met de meest geschikte mestsoort en de meest geschikte bemestingstechniek, maar ook met de juiste dosis en op het juiste tijdstip.

Concreet komt het erop neer dat bemesting zo oordeelkundig mogelijk gebeurt, volgens het principe van de vier j's: de juiste mestsoort, de juiste techniek, en de juiste hoeveelheid op het juiste moment. Er wordt ook gewerkt aan de bodemkwaliteit, want een goede bodem laat beter toe om volgens het principe van de vier j's te werken. Ook de directe verliezen – denk aan silosappen of de verliezen uit grondloze systemen – moeten worden aangepakt. Dat is op dit moment het ambitieniveau van het ontwerp van MAP 6.

Koen Desimpelaere merkt op dat het zesde programma zich op vier elementen richt. Een eerste element is het wegwerken van een aantal knelpunten die vastgesteld werden bij het uitvoeren van het mestbeleid en het invoeren van verstrengde maatregelen. Een tweede element is een gebiedsgerichte benadering. De waterkwaliteit in Vlaanderen verschilt immers sterk per regio, en een gebiedsgerichte benadering is dan ook de aangewezen aanpak. Verder tracht men ook om de nalevingsgraad te verhogen, en ook het verbeteren van de bodemkwaliteit is een belangrijk onderdeel van het ontwerpplan.

2.2. Verstrengde bestaande maatregelen

Koen Desimpelaere gaat voornamelijk in op de eerste twee elementen, omdat die de hoofdmoot vormen van het ontwerpplan.

Handhaven als sleutelement bij het toepassen van het principe van de vier j's

Ten eerste is het heel belangrijk dat er gewerkt wordt volgens het principe van de vier j's, en dat alle randvoorwaarden aanwezig zijn om dit in de praktijk mogelijk te maken. En dat heeft twee voornaamste gevolgen. Vlaanderen heeft namelijk veel dierlijke mest, en als die niet meer gebruikt kan worden binnen de principes van oordeelkundig gebruik, dan moet die afgevoerd worden naar andere landbouwers, geëxporteerd worden of verwerkt worden. Er zal dus niet meer meststof gebruikt kunnen worden dan volgens de principes van de vier j's. Daarnaast moet het gebruik van kunstmest en andere meststof in evenwicht zijn met de behoefte van de gewassen. Dat zijn belangrijke basisprincipes. Er zijn drie grote knelpunten of uitdagingen: de mestsamenstelling, de mestverwerking en het gebruik van kunstmest.

Mestsamenstelling

Er werd reeds een traject opgesteld rond mestsamenstelling, op basis van de tussentijdse evaluatie van MAP 5. Het is de bedoeling om de mestsamenstelling beter op te volgen, en die beter in overeenstemming te brengen met de realiteit. Er is in elk geval een striktere opvolging nodig. Ook is het belangrijk dat er een goede staalname gebeurt, dat er heel strikte procedures zijn voor hoe de gegevens van die analyses worden verwerkt binnen de VLM. Die procedures zijn ook van kracht.

Wat zijn de gevolgen als de kennis over die mestsamstelling correcter is? Dan moeten overschotbedrijven meer mest afvoeren. Heel wat bedrijven hadden op papier immers een hogere samenstelling. Als die meer in overeenstemming is met de realiteit, zullen die bedrijven meer mest moeten afvoeren. Dat wil ook zeggen dat er een betere evenwichtsbemesting zal ontstaan bij overschotbedrijven. Er zal meer mest moeten worden afgevoerd naar de mestverwerking. Als die mest-samenstelling correct is, dan zal ook het vertrouwen groeien bij akkerbouwers, bij gebruikers van die mest. Dat is natuurlijk ook heel belangrijk. Zij zullen vertrouwen hebben in wat ze krijgen. Ze zullen weten wat erin zit en zullen hun bemesting met kunstmest en andere meststoffen veel fijner kunnen afstemmen. Dan zal men het principe van de vier j's veel beter kunnen uitvoeren.

Mestverwerking

Men wil ook werken aan een effectiever toezicht op de mestverwerking. Ook in dit ontwerp van actieprogramma is ter zake in een aantal acties voorzien. Zo is er sprake van een aantal vergisters, die niet alleen dierlijke mest, maar ook andere organische stromen vergisten. Op dit moment is er soms veel te weinig zicht op die andere afvalstromen of producten die worden gebruikt. Een betere kennis van die stromen zal zorgen voor een betere controle en opvolging daarvan.

Els Lesage stelde het al: die balans van de mestverwerking staat niet altijd op punt. Dat is niet in evenwicht. Die massabalansen, die nutriëntenbalansen bij die verwerkingsbedrijven worden dus een heel belangrijk element. Die zullen worden gebruikt in een risicoanalyse, en men zal verder gerichte doorlichtingen doen. Bij die doorlichtingen kunnen belangrijke maatregelen worden opgelegd, zoals het verplicht gebruik van debietmeters op heel cruciale plaatsen in die mestverwerkingsinstallatie. Als men dat kan opleggen, zal men er zeker van kunnen zijn dat die mest ook daadwerkelijk goed doorstroomt en dat alle stappen in dat mestverwerkingsproces adequaat en zorgvuldig zijn doorlopen, zodat de mest uiteindelijk ook op een correcte manier wordt verwerkt, met respect voor het milieu. Op dergelijke zaken zal dus verder worden ingezet. Er zal meer garantie zijn dat de mest effectief is verwerkt.

Ook de samenstelling van het effluent komt niet altijd overeen, maar het is ook niet altijd eenvoudig in zo'n installatie om die samenstelling constant en stabiel te houden. Een en ander hangt af van de vraag of men van boven of van onder mest neemt, met het slib enzovoort. Daarom is er ook een code van goede praktijken opgesteld door het VCM: men bekijkt op welke manier ervoor kan worden gezorgd dat dat effluent een stabiele en constantere samenstelling kan hebben. Gedurende dit actieprogramma zal er echter ook een code van goede landbouwpraktijken inzake gebruik van digestaat worden opgemaakt. Men wil ook bekijken of het nodig is om een soort conformiteitsattest in te voeren. Die verwerkingsinstallatie moet immers voldoen aan diverse regelgevingen: aan de mestwetgeving, uiteraard, maar ook aan de sanitaire regelgeving.

Ook na het goedkeuren van de verordening over de handel in meststoffen zullen er een aantal zaken komen. Er zal worden bekeken of installaties aan die richtlijn voldoen, of die producten globaal op de Europese markt kunnen worden gebracht met het CE-label. Bij zo'n conformiteitsattest zou de hele installatie worden bekeken, en ook de in- en uitgaande stromen. Er zal worden bekeken of dat een meerwaarde biedt in de werking van die mestverwerkingsinstallaties. Verder zal een transitie van de mestverwerking naar een meer circulaire economie worden bekeken. Nu wordt immers heel wat stikstof omgezet in N₂-gas, en wat verder in de haven van Antwerpen gaat men dat gas weer omzetten in kunstmest. Misschien is dat een omweg. Het zou natuurlijk veel beter zijn, mocht men die stikstof uit dierlijke mest zo kunnen omvormen dat dat meteen een product met de eigenschappen van kunstmest is. Op die manier kan men dierlijke mest veel beter valoriseren, ten

coste van het gebruik van kunstmest. Dat proces is al een tijdje gaande, maar nu heeft ook de Europese Commissie dat opgenomen. Er is verder studiewerk om te bekijken welke producten uit de mestverwerking die eigenschappen van kunstmest kunnen hebben, zodat dat meer circulair kan worden ingezet. Heel wat lidstaten, waaronder Vlaanderen, steunen dat sterk.

Kunstmest

Een ander element is kunstmest. Dat is een knelpunt. Bij de Mestbank meent men immers dat men geen goed zicht heeft op het daadwerkelijke gebruik van kunstmest. Om tot het principe van de vier j's te komen, moet men daar toch wel een goed zicht op hebben. Er is dus in een aantal acties voorzien. Men zal proberen het gebruik van kunstmest in te schatten op basis van de handel en de producenten van kunstmest, maar men zal ook proberen een aantal kengetallen naar voren te brengen over gemiddeld en verwacht gebruik op basis van opbrengsten en bemestingstechnieken. Dat zal men ook meenemen in een risicoanalyse, om te bekijken waar er bepaalde inbreuken zouden kunnen zijn inzake het te veel gebruiken van die kunstmest. Ook binnen bedrijfsdoorlichtingen wordt dat gebruik van kunstmest verder bekeken. Dat is een cruciaal punt. Aan de hand van alternatieve, bijkomende gegevens zal men kruiscontroles doen op dat kunstmestgebruik. Zo kun je facturen bekijken, maar je kan ook in verkooprapporten en de boekhouding van de handel gaan kijken en daar een aantal kruiscontroles doen om mogelijke inbreuken inzake het gebruik van kunstmest te vinden.

Een ander aspect, misschien op iets langere termijn, is het verder vergroten van de nutriëntenefficiëntie, dus het verder vergroten van de opname van die kunstmest, misschien door innovatievere soorten kunstmest te maken. Er zal worden bekeken welke stappen kunnen worden gezet om daar te geraken.

Grondloze tuinbouw

Koen Desimpelaere vermeldt dat er wat de grondloze tuinbouw betreft, al heel veel doorlichtingswerk verricht is, maar dat er nog knelpunten zijn. Een verdere doorlichting van de grondloze tuinbouw zal dan ook gebeuren om te kijken welke bijkomende specifieke maatregelen opgelegd kunnen worden.

In de aardbeienteelt en sierteelt worden de gewassen ook wel in containerpotjes of op andere manieren geteeld in open lucht. Als de regen valt en men al het effluent waar ook nutriënten in zitten, wil opvangen, is dat uiteraard een onbegonnen zaak. Uit onderzoek van een aantal onderzoeksinstellingen is evenwel gebleken dat men bij zware regen enkel het eerste neerslagwater, dat het zwaarst beladen is met nutriënten, zou moeten opvangen en hergebruiken, en dat men wat dan nog afstroomt bij een verdere regenbui en dus veel minder beladen is, wel kan lozen. Men moet dus kijken waar het omslagpunt ligt, aldus de spreker. Hoelang moet men het water met zwaar beladen nutriënten opvangen? Dat zal nu bekeken worden, en naar het einde van het actieprogramma toe wil men tot een aantal normen komen om de acties te bepalen die bedrijven moeten nemen.

Silosappen en erfsappen

Een ander aspect, dat minder met bemesting te maken heeft, is de opslag van kuilvoerders. Uit mestopslagen kunnen sappen lopen, maar ook uit silo's kunnen sappen lopen. Men kan dan heel lokaal problemen van biologische waterkwaliteit hebben. Ook dat is dus een aandachtspunt. Er zijn al een aantal zaken voorzien in de VLAREM-reglementering. Maar hiervoor is ook verdere aandacht nodig in de sensibilisering. Via management kan men er ook voor zorgen dat er geen sappen afvloeien naar oppervlaktewater, of het risico hierop toch sterk reduceren. Dus sensibilisering is op dat punt ook voorzien.

2.3. Gebiedsgerichte benadering

Een tweede element is de gebiedsgerichte benadering. Door het optimaliseren van de bestaande maatregelen heeft men al vooruitgang kunnen boeken. Dat zal ongetwijfeld onvoldoende zijn om in de gebieden met een slechtere waterkwaliteit de doelen te bereiken. Vandaar is er in dit ontwerpplan geopteerd voor een verder gebiedsgericht beleid. Een eerste stap is het opmaken van een evaluatiekader van de waterkwaliteit, zowel van oppervlaktewater als grondwater. Men moet dit lokaal bekijken. Op basis daarvan gaat men dan de gebieden indelen naargelang de doelafstand. In het ontwerp is er op dit moment gekozen voor vier gebiedstypes. Afhankelijk van de doelafstand in die gebieden zullen er mildere of zwaardere maatregelen genomen worden. Nadien wordt dit geëvalueerd om te kunnen bijsturen. De eerste stap is dus het evaluatiekader van de waterkwaliteit en de doelstellingen.

Koen Desimpelaere toont een schematische weergave van het evaluatiekader. Zowel voor oppervlaktewater als grondwater is er een ruim uitgebouwd meetnet, een MAP-meetnet om specifiek de impact van landbouw te bekijken. Uiteraard zal dit meetnet opnieuw gebruikt worden, hoewel er ook andere meetnetten zijn voor oppervlaktewater.

Evaluatiekader waterkwaliteit en doelstellingen

Bij de opbouw van dit evaluatiekader is het belangrijk dat de meting van de waterkwaliteit een steekproef is. Aan een meetpunt is een afstroomgebied gekoppeld, maar die afstroomgebieden zijn niet gebiedsdekkend in Vlaanderen. Men schat dat ongeveer 20 tot 25 procent van het landbouwgebied afwatert naar een MAP-meetpunt voor oppervlaktewater. Voor grondwater is dat nog sterker. Het intrekgebied van vele van de grondwatermeetpunten is toch vrij beperkt. Het gaat dus over een steekproef.

In de gebiedsgerichte benadering is er ook voor gekozen om te werken met een afstroomzone. Zoals Stijn Overloop heeft uitgelegd, zijn er 195 afstroomzones naar Vlaamse waterlichamen, en zeventig zones die afstromen naar een waterlichaam buiten Vlaanderen, waardoor er een totaal van 265 gebieden is. Dit is vooral geïnspireerd op de aanpak van oppervlaktewater. Er is in dit ontwerpplan gekozen om ook voor grondwater te werken met het gegeven van afstroomzones, omdat dit duidelijkheid geeft naar de landbouwsector en naar implementaties. Men kijkt bijgevolg voor hetzelfde gebied naar de resultaten van het grond- en het oppervlaktewater.

De spreker haalt aan dat een belangrijk aspect is dat men gaat kijken naar gemiddelde concentraties. Tot nu toe werd er voor oppervlaktewater vooral gekeken naar overschrijdingen, en of die goed of fout waren. Dat had ongetwijfeld wel een aantal voordelen, maar het werken met een gemiddelde concentratie heeft ook een aantal bijkomende voordelen. Zo is het veel gemakkelijker om trends en evoluties te bekijken, men kan er veel beter mee omgaan in modelleerwerk. Bij het werken met gemiddelden kan men ook tijdelijke fluctuaties zoals weersomstandigheden en dergelijke zaken veel beter opvangen, en kan men beter beleidseffecten beoordelen. Als men modellen bekijkt van de verliezen in land- en tuinbouw, en hoe men die kan verminderen, gaat dit heel goed gelinkt zijn met gemiddelde concentraties. Er is voor geopteerd om ook voor oppervlaktewater te werken met een gemiddelde concentratie van de metingen. Er wordt hier ook gewerkt met gemiddelde concentraties van een drietal jaar, om een robuuste indicator te hebben die zo onafhankelijk mogelijk is van bepaalde invloeden die gedurende bepaalde jaren voorkomen.

Wat grondwater betreft, wordt ook gewerkt met gemiddelden en een trend, dezelfde benadering als tot nu toe. Omdat de reactie van grondwater op genomen

maatregelen trager is, is het belangrijk om ook daar de trend te bekijken. Die trend toont het trage proces van de verbetering van grondwater.

Er zijn ook doelen gesteld in dit ontwerpplan. Het doel voor oppervlaktewater is gesteld op 20 milligram nitraat per liter per afstroomzone. Daarbij wordt gekeken naar gemiddelde concentraties binnen de hele afstroomzone. Dat is wel belangrijk, want het is een steekproef. Er wordt gekeken naar wat een goede inschatting is voor heel die afstroomzone. Afstroomzones zijn gebiedsdekkend, dus kunnen uitspraken gedaan worden over alle gebieden in Vlaanderen.

Later wordt nog ingegaan op hoe dat doel van 20 milligram nitraat per liter afgeleid werd. Nu wordt voornamelijk gewerkt met 50 milligram. Dat is een maat voor de maximumconcentratie, terwijl die 20 een maat is voor de gemiddelde concentratie.

Wat grondwater betreft, ligt het doel ook op gemiddelden onder de 50 milligram nitraat per liter. De gemiddelden en maxima bij grondwater liggen misschien wat dichter bij elkaar, vandaar dat die 50 gehanteerd kan blijven worden. Het doel is wel gesteld op minder dan 40, want als de waarden tussen de 40 en de 50 zitten, bestaat het risico dat ze boven de 50 stijgen. Daarom werd beslist om bij waarden tussen de 40 en de 50 waarbij er een significant stijgende trend is, dit ook te beschouwen als een niet-bereikt doel.

Er wordt gewerkt aan het ontwerp-MAP 6. Kunnen dan bepaalde doelen gesteld worden tegen het einde van dit ontwerp van mestactieprogramma? Voor oppervlaktewater is het doel voor afstroomzones met een gemiddelde concentratie boven de 20 dat die gemiddelde concentratie met 4 milligram nitraat per liter daalt op een periode van vier jaar. Eenzelfde systeem wordt nagestreefd voor grondwater. In afstroomzones waar de doelen niet gehaald zijn, wordt er dus naar gestreefd om de gemiddelde concentratie op een periode van vier jaar met 3 milligram nitraat per liter te laten dalen. Gezien de trage reactie van grondwater op zaken die bovengronds gebeuren, is dat wel een heel sterke doelstelling.

In de ambitie werd gezegd dat ook in het zesde en zevende actieprogramma alle maatregelen genomen worden om de doelen te behalen. Alle maatregelen zullen genomen worden tegen 2027 om alle doelen te halen, voor oppervlaktewater onder de 20 milligram en voor grondwater onder de doelen die hier gesteld zijn.

Hoe werd die 20 milligram voor oppervlaktewater vastgelegd? In een ideale wereld wordt gewerkt met modellen, wordt bekeken hoeveel nutriëntenverliezen uit de land- en tuinbouw moeten verminderen om de doelen te halen. Dan kan bepaald worden wat eigenlijk die doelafstand is in een bepaalde afstroomzone. Het goede nieuws is dat de VMM er hard aan werkt om die modellen te maken en te optimaliseren. Spijtig genoeg laat een natuurlijk systeem zich niet zo eenvoudig in een model gieten. Alle Europese lidstaten hebben tijd nodig om die modellen op te stellen. Er wordt dus gewerkt met modellen, maar jammer genoeg zijn daar nog geen resultaten van. Maar in de komende processen, onder andere bij de totstandkoming van de nieuwe generatie stroomgebiedbeheerplannen, zullen dergelijke modellen kunnen worden ingezet. Op dit moment kunnen die modellen dus niet gebruikt worden om die doelen af te leiden en om maatregelen door te rekenen. Daarom werd er gekozen voor een pragmatischer aanpak.

De grens tussen de goede toestand of de matige toestand van het water is vastgelegd op het negentigste percentiel, dat moet voldoen aan de 10 milligram nitraatstikstof per liter. Die 10 milligram nitraatstikstof per liter vertaalt zich in een nitraatgehalte van 44,3 milligram nitraat per liter. Wat is het negentigste percentiel? Dat is eigenlijk de 90 procent hoogste waarde van alle metingen in de afstroomzone. Dat wil dus zeggen dat van alle waarden van de metingen, er 10 procent hoger liggen en 90 procent lager. Dat is dat negentigste percentiel. Dus dat

criterium wordt gebruikt om het verschil tussen goed en matig af te toetsen. Voor elke afstroomzone kan dat negentigste percentiel worden bepaald. Dat is te zien op de Y-as: voor elke afstroomzone is er een blauw bolletje. Er is ook een groene lijn getrokken op die 44,3 milligram nitraat per liter. Alles wat daaronder ligt, in die afstroomzone op basis van gemiddelden van dat negentigste percentiel, voldoet aan die doelstelling.

Er wordt gewerkt met een gemiddelde concentratie, omdat dat veel beter gebruikt kan worden in modellen, omdat dat veel robuuster is enzovoort. Daarom is er voor elke afstroomzone eveneens de gemiddelde concentratie van alle metingen bepaald. De weergave is gebeurd op basis van drie winterjaren, om dat wat robuust te maken. De X-as toont de gemiddelde concentratie van die afstroomzone. Als je dan kijkt naar waar die groene lijn, de lijn door de wolk van de gegevens snijdt, dan zie je dat dat ongeveer op 20 milligram nitraat uitkomt. Er werd nog iets fijner gewerkt, zoals duidelijk uitgelegd staat in het ontwerpactieprogramma. Daardoor wordt uitgekomen op een doel van een gemiddelde van ongeveer 20 milligram nitraat per liter.

In de grafiek is ook heel duidelijk te zien wat voor elke afstroomzone precies de gemiddelde concentratie in het oppervlaktewater is. Als het doel 20 milligram nitraat per liter is, heeft alles rechts van de curve het doel niet gehaald. Hoe verder van de verticale lijn gelegen, hoe verder van het doel verwijderd.

Afbakening van de gebiedstypes

De afstroomzones worden in vier gebiedstypes ingedeeld. In het gebiedstype 0 is het doel bereikt voor de afstroomzone voor oppervlaktewater als het gemiddelde minder dan 20 milligram nitraat per liter bedraagt. Er zijn drie andere gebiedstypes ingevoerd. Hoe groter het nummer van het gebiedstype, hoe verder de afstand tot het doel. Gebiedstype 1 ligt dicht bij het doel en daar zijn kleine inspanningen nodig. Gebiedstype 2 ligt wat verder van het doel en daar zijn aanzienlijke inspanningen nodig. Voor gebiedstype 3 zijn grote inspanningen nodig om de afstroomzones in het gebiedstype 0 te krijgen.

Koen Desimpelaere overloopt hoe te werk is gegaan om het areaal in gebiedstypes in te delen. Voor het oppervlaktewater is die indeling gebeurd op basis van gemiddelden. Voor minder dan 20 milligram nitraat per liter geldt het gebiedstype 0. Als de afstand tot het doel minder dan 5 milligram nitraat per liter is, gaat het om gebiedstype 1. Als de afstand tussen 5 en 12 milligram nitraat per liter bedraagt, gaat het om gebiedstype 2. Alles wat boven 12 milligram nitraat per liter ligt, bevindt zich in gebiedstype 3.

Uit de activiteitsdata blijkt dat ongeveer 62 procent van het areaal van de afstroomzones in een gebied is gelegen waar de doelen met betrekking tot de oppervlaktewaterkwaliteit worden bereikt. Verder ligt 9 procent in gebiedstype 1, 16 procent in gebiedstype 2 en 13 procent in gebiedstype 3. Ongeveer 250.000 hectare is gelegen in gebieden waarvoor nog gebiedsgerichte maatregelen zullen worden genomen.

Uit de kaart blijkt dat er grote homogene gebieden zijn waar de kwaliteit van het oppervlaktewater in orde is. Het is eveneens duidelijk dat er concentraties zijn van gebieden waar de waterkwaliteit niet in orde is. Gezien de kennis van de waterkwaliteit, viel wat er op de kaarten te zien is te verwachten.

Voor het grondwater is een andere indelingsmanier gehanteerd. Alle afstroomzones met een gemiddelde concentratie onder de 40 mg nitraat per liter hebben het doel bereikt. Als de gemiddelde concentratie zich tussen de 40 tot 50 milligram nitraat per liter bevindt en als er geen sprake is van een stijgende trend, is de

doelstelling bereikt. Voor alle andere gebieden worden ook gebiedstypes geïntroduceerd. Hier is ervoor geopteerd om een verhoging met één type te introduceren indien de doelstelling voor het grondwater niet is gehaald.

Indien het gemiddelde boven 50 milligram nitraat per liter ligt en indien er een stijgende trend is, moet dit water zeker beschermd worden. Om die reden is ervoor gekozen gebieden met meer dan 60 milligram nitraat per liter en met een stijging in de afstroom meteen in het strengste gebiedstype in te delen. Indien het gemiddelde tussen 50 en 60 milligram nitraat per liter ligt en er een stijgende trend is, is er ook iets aan de hand en komt het gebied in gebiedstype 2 terecht.

Wat het grondwater betreft, haalt ongeveer 66 procent van het areaal in Vlaanderen momenteel de doelstellingen. Dat is 443.000 hectare. Voor 32 procent, of 222.000 hectare, is er nog een afstand tot het doel. Er is een beperkt gedeelte waarvoor er geen metingen zijn. Het gaat dan om kleine gebiedjes waar geen meetpunten zijn gelegen.

De resultaten voor grondwater en oppervlaktewater kunnen boven op elkaar worden gelegd. Uit de resulterende kaart blijkt dat ongeveer 45 procent van het areaal in Vlaanderen in gebiedstype 0 ligt. Dat betekent dat voor bijna de helft de doelen worden gehaald. Verder ligt 20 procent in gebiedstype 1, 17 procent in gebiedstype 2 en 18 procent in gebiedstype 3.

Tussentijdse evaluatie waterkwaliteit

De huidige toestand is gekend, maar het is uiteraard de bedoeling dit op regelmatige tijdstippen te evalueren. Het is de bedoeling op termijn zo veel mogelijk gebieden in gebiedstype 0 te krijgen. Het is de bedoeling tweejaarlijks te evalueren. Zo zal worden bepaald hoe de situatie is geëvolueerd. Er zal dan een nieuwe afbakening gebeuren.

Het is uiteraard de bedoeling de doelen te blijven halen in het gebiedstype 0. Om te zorgen dat de toestand daar goed blijft, is voorzien in een mechanisme om actie te ondernemen indien daar een significant stijgende trend zou optreden. Die gebieden zullen dan in gebiedstype 1 terechtkomen. Wat het oppervlaktewater betreft, zullen gebieden die boven 16 milligram nitraat per liter uitkomen en met één milligram per jaar stijgen, tijdens de evaluatie in gebiedstype 1 worden ondergebracht. Er is ook een mechanisme voor het grondwater, waardoor gebieden in gebiedstype 1 kunnen terechtkomen. Het is de bedoeling in gebiedstypes 1, 2 en 3 vooruitgang te boeken, maar het slechtste zou zijn een achteruitgang te boeken. Hier zal goed op worden toegezien. Indien uit de resultaten een achteruitgang blijkt, zullen de instrumenten waarover de overheid beschikt, gericht worden ingezet. Het kader, de evaluatie, de gebiedstypes enzovoort zijn er. Nu is de vraag wat er gericht kan gebeuren om die gebieden goed te krijgen.

Wat kunnen we gebiedsgericht doen?

Men is te rade gegaan bij wetenschappers en experts om te kijken wat in Vlaanderen het grootste potentieel heeft naar verbetering toe. In een eerste stap is men gaan kijken naar een optimale bemesting. Uit de doorlichting, controles, begeleiding en uit de resultaten van het CVBB stelt men vast dat de bemesting niet steeds optimaal is. Dat is vastgesteld op een wetenschappelijke manier door het onderzoeksplatform duurzame bemesting, dat heeft gekeken naar de huidige nitraatresidu's en de ideale nitraatresidu's als je een perfecte evenwichtsbemesting zou kunnen toepassen. Het potentieel dat vandaag bestaat, is 20 procent. Een verbetering met 20 procent is dus mogelijk. Dat varieert van een paar procent tot bijna het dubbele van die 20 procent, afhankelijk van de afstroomzone.

Wil dat zeggen dat die 20 procent weg te werken is? Neen, dat is niet mogelijk. Men zit in een natuurlijk systeem en men probeert de zaken zo goed mogelijk in te schatten, zoals mineralisatie en dergelijke meer. Tot op zekere hoogte is er verbetering mogelijk, maar de 20 procent kan niet volledig worden benut. Volgens het onderzoek is er een potentieel van 20 procent en afhankelijk van hoever men daarin gaat, kan men dat voor een groot stuk valoriseren. Optimale bemesting blijft dus een belangrijk element om op te werken.

Een tweede element is het inzaaien van vanggewassen, gewassen die men zaait na een teelt. Als er reststikstof is, gaat men die vastleggen in een gewas. Dat gewas gaat overwinteren en in het voorjaar wordt die langzaam vrijgesteld op het goede moment. Dan kunnen die nutriënten gebruikt worden door de gewassen. Ook hier wordt een potentieel vastgesteld van 9 procent verbetering, waarvan ongeveer de helft al benut is in Vlaanderen. Er is al een beleid gevoerd voor het extra inzetten van vanggewassen. Er is nog om en bij de 4 procent verbetering van de waterkwaliteit mogelijk.

Ook andere zaken zijn bekeken. Er is een verschil tussen bijvoorbeeld een perceel grasland en een perceel met aardappelen. Aardappelen zijn een veel risicogevoeligere teelt. Als men minder risicogevoelige gewassen zou telen en meer minder risicogevoelige gewassen, dan ziet men slechts een beperkte verbetering van een paar procenten. Men keek ook of men bepaalde stikstofrijke oogstresten kon afvoeren, bij bieten of bepaalde groenten. Ook daar ziet men mogelijkheden, maar het effect is gering. Het is duidelijk dat hoe hoger in de piramide, hoe meer effect men kan verwachten van de maatregel. Daarom is ervoor geopteerd om in het gebiedsgerichte beleid voornamelijk in te zetten op optimale bemesting en vanggewassen.

De spreker bekijkt stap voor stap wat het plan stelt om in de verschillende gebiedstypes te doen.

Gebiedstype 0

In gebiedstype 0 nul is het doel bereikt. Wat kan men daar doen? Het is wat hinken op twee benen. Enerzijds wil men ervoor zorgen dat de goede toestand daar blijft en anderzijds wil men ook bekijken hoe dat aantrekkelijk kan worden gemaakt. Het gestelde doel is immers dat op termijn alle afstroomzones in gebiedstype 0 komen. Als landbouwers weten dat als ze daar kunnen geraken, ze een aantal zaken hebben die hun management gemakkelijk kan maken, heeft dat voordelen. Men moet dus kijken langs twee kanten. Men moet maatregelen hebben die voldoende robuust zijn om die kwaliteit te blijven waarborgen en anderzijds wil men het toch wat aantrekkelijk maken. Dat spanningsveld probeert men te dichten. Daarom komen in het plan volgende elementen aan bod.

Er is een bemestingsvrije strook van 5 meter van de gecatalogiseerde waterlopen. De teeltvrije strook van 1 meter blijft onverminderd van kracht. Uit studiewerk is gebleken dat men met bepaalde technieken heel dicht bij de waterloop kan bemesten zonder dat men daar grote nadelige effecten heeft zoals mee mesten van de waterloop en directe verliezen in die waterloop. Voor bedrijven in die gebieden wordt het mogelijk om met die precisietechnieken de bemestingsvrije strook te verminderen tot 1 meter. Men zal het zo mogelijk maken om dichter tegen de waterloop te bemesten. Dat heeft een voordeel. Er worden immers nog altijd breedwerpig systemen gebruikt. Als de nieuwe mogelijkheid wordt toegelaten, zullen bedrijven hopelijk ook sneller geneigd zijn om die precisietechnieken te gebruiken met uiteindelijk betere resultaten. Op die manier zou dit plan ook dergelijke praktijken kunnen stimuleren.

In het huidige Mestdecreet is voorzien in een verplichte begeleiding in de groente- en sierteelt. Die verplichting zou wegvallen omdat men ervan uitgaat dat die bedrijven dat al kunnen, ze halen immers de doelen. Er is ook voorzien in een aanvraag tot verhoogde bemesting, waarin nu nog generiek is voorzien in het Mestdecreet. Dat zou men beperken tot dit gebiedstype. Er komt ook een beperktere nadruk op nitraatresiducontroles want vanuit de VLM kan men dat instrument gericht inzetten in gebieden. Er zou voor worden geopteerd om dit instrument minder in te zetten waar de waterkwaliteit al zijn doel heeft bereikt. Men gaat ook de instrumenten die men heeft, zoals doorlichting, sensibilisering en handhaving, wel verder inzetten in specifieke afstroomzones waar die waterkwaliteit toch zou verslechteren. Men zal dat niet volledig loslaten en wanneer het verslechtert, gaat men daar meer ingrijpen.

Rond de precisietechnieken is heel wat studiewerk verricht en heel veel informatie verzameld die bruikbaar is voor de landbouwers en voor de advisering. Het betreft nuttige informatie over wat dergelijke machines kosten, wat het onderhoud kost, hoe ze werken en dergelijke meer. Al die informatie is gebundeld en zal gericht worden ingezet in de communicatie.

Gebiedstype 1

Voor gebiedstype 1 is er slechts een kleine inspanning nodig, aangezien het doel bijna bereikt is. Het huidige beleid wordt voortgezet en vanggewassen worden ingezet waar teelt en bodem het toelaten. Het gaat om een verplichting, maar de omstandigheden laten het niet altijd toe. Als een maïsteelt bijvoorbeeld laat wordt geoogst, is er geen kans meer om gras in te zaaien, aangezien dat niet veel meer zal uitmaken wat de waterkwaliteit betreft. Maar als het gras in het voorjaar in de maïs wordt ingezaaid, zal het gras meteen beginnen te groeien wanneer de maïs is geoogst. Dat is dan wel een goede praktijk. Dergelijke zaken zullen worden ingezet in gebiedstype 1.

Voor gewassen die geoogst zijn vóór 1 september, is in ieder geval bepaald dat er een vanggewas of nateelt moet worden ingezaaid. Zo is graan na graan uiteraard een goede praktijk, die uiteraard mogelijk blijft. Maar als je graan hebt en het perceel daarna braak laat liggen, zul je worden verplicht om een vanggewas in te zaaien.

Gebiedstypes 2 en 3

Voor gebiedstypes 2 en 3 moeten er veel drastischer maatregelen worden genomen om de doelen te bereiken. Een eerste standaardmaatregel is het verminderen van de bemesting. Het Mestdecreet is zo opgebouwd dat je kunt nagaan wat een gewas nodig heeft. Dat wordt vertaald in een soort werkzame stikstof, die in evenwicht is met de gewasbehoefte. Het is de bedoeling om die evenwichtsbemesting jaar na jaar verder te verminderen. In 2019 is het voor gebiedstype 2 vastgelegd op 0 procent, maar moet het systematisch verminderen met 10 procent. Voor gebiedstype 3 is bepaald dat de bemesting sneller moet worden gereduceerd, in 2019 gaat het om een vermindering van 5 procent.

Een tweede standaardmaatregel is het inzetten van vanggewassen. In gebiedstype 1 wordt daar ook al op ingezet, maar voor de gebiedstypes 2 en 3 worden bovendien minimumpercentages opgelegd waaraan landbouwers zich moeten houden. Er wordt een referentiesituatie berekend van het huidige areaal aan vanggewassen. Stel dat er een referentiesituatie is van 40 procent van vanggewas op akkerland. Dan moet dat in gebiedstype 3 in 2019 al 45 procent bedragen en in 2022 60 procent. Het betreft dus een absoluut percentage dat erbij moet komen. Het grote verschil met gebiedstype 1 is dat het hier wel impact kan hebben op het teeltrotatiesysteem van een landbouwer of een bedrijf. Een bijkomend voordeel is

dat de landbouwer die de hoofdteelt verbouwt, de bemestingsrechten heeft. Het is namelijk belangrijk dat het om een eenduidige verantwoordelijkheid gaat.

Deze standaardmaatregelen zullen geleidelijk ingaan. De landbouwbedrijven moeten de tijd krijgen om zich aan te passen.

Er bestaan alternatieve systemen, waarbij men niet moet voldoen aan die standaardmaatregelen. Als het landbouwbedrijf bijvoorbeeld een positieve bedrijfs-evaluatie kan aantonen wat het nitraatresidu betreft, kan het worden vrijgesteld van die standaardmaatregelen. Verder is er ook een systeem van equivalente maatregelen. Daarbij kunnen de boeren kiezen voor een alternatief ten opzichte van de standaardmaatregelen. Een aantal landbouwbedrijven kunnen bijvoorbeeld kiezen voor heel gerichte, precieze bemestingstechnieken of andere zaken. Er zal een systeem in het leven worden geroepen om heel specifieke maatregelen toe te passen in plaats van die standaardmaatregelen. Het plan bepaalt dat er een commissie wordt opgericht om potentiële equivalente maatregelen te beoordelen. Indien er wordt geoordeeld dat die equivalente maatregelen even sterk zijn als de standaardmaatregelen, kunnen ze worden toegepast door de landbouwers.

Een gelijkaardige manier van werken wordt reeds toegepast in het kader van emissiearme stalsystemen. Bedrijven, landbouwers enzovoort kunnen zelf een systeem ontwikkelen en aantonen dat dat even emissiearm is als de stalsystemen die werden opgesomd. Op die manier worden innovatieve maatregelen aangemoedigd en kunnen ze snel worden geïmplementeerd in de landbouw.

MAP 5 versus MAP 6

In MAP 5 zijn de gebiedsgerichte maatregelen beperkt. Er was een slechte evaluatie van het nitraatresidu nodig om over te gaan tot de echt strenge maatregelen. Wat gebeurt er nu? Nu worden de gebiedsgerichte maatregelen waar de kwaliteit niet goed is, generiek opgelegd. De landbouwer zal nu moeten aantonen, eventueel met nitraatresidu of met equivalente maatregelen, dat het wel goed is. Dat is een omgekeerde benadering, waardoor de strengere maatregelen een beter bereik zullen hebben dan in MAP 5.

In het huidige MAP 5 hebben sommige bedrijven nu al vergaande strenge maatregelen genomen voor een aanzienlijke bemestingsreductie tot 30, 40 procent en ook een aanzienlijke inzet van vanggewassen. Als die percentages strenger zijn dan wat nu is bepaald, zullen ze van kracht blijven tot die bedrijven aantonen dat ze een goede bedrijfsevaluatie kunnen voorleggen. De maatregelen voor de bedrijven die nog gevat zijn door MAP 5 volgens het ontwerpplan, zullen verder worden meegenomen.

Geheroriënteerd gebiedsgericht beleid

In het plan is ook bepaald dat er maatregelen kunnen worden genomen op supra-bedrijfsniveau. Bedrijven kunnen dus kiezen om bepaalde zaken samen op te lossen. Boeren willen soms graag de handen in elkaar slaan, bijvoorbeeld om een bufferbekken te maken. Dat is heel actueel geworden met droogteperiodes met een tekort aan water. Als je een bufferbekken kunt bouwen om regenwater op te vangen om te gebruiken bij droogte, en je kunt daar een denitrificatie aan koppelen zodat je nitraten omzet in N₂, dan sla je twee vliegen in één klap. Als je op die manier oppervlaktewater kunt verbeteren, dan is dat zeker een alternatief. Dit ontwerpplan laat boeren toe samen te werken om iets te realiseren.

Op sommige plaatsen is water kwetsbaarder dan op andere plaatsen. Daar kun je gericht werken met bredere bufferstroken om de meest kwetsbare elementen te beschermen. Als landbouwers daar verschillende percelen hebben, moeten ze

natuurlijk samenwerken. Dergelijke zaken zijn mogelijk in dit plan. Uiteraard moet dat verder vorm krijgen en ontwikkeld worden, maar het blijkt dat er interesse en bereidheid is om dat te bekijken.

Sectorgerichte maatregelen

Er zijn ook een aantal sectorgerichte maatregelen opgenomen. De eerste sectorgerichte maatregel is een verhoging van de norm voor werkzame stikstof voor uitsluitend gemaaid grasland. Uitsluitend gemaaid grasland kan enorm snel groeien en kan heel veel snedes hebben. Daar is het huidige bemestingsniveau onvoldoende om het groeipotentieel van dat gras te benutten.

Gras heeft ook andere voordelen: het gaat erosie tegen en het legt koolstof vast, wat goed is voor het klimaat. Daarom moet grasland worden gekoesterd en gestimuleerd. Vandaar deze maatregel. Dat blijkt ook uit nitraatresidu's en uit berekeningen van het onderzoeksplatform. Daardoor zijn de risico's op slechte waterkwaliteit minimaal. De voordelen van grasland zijn heel groot.

Een tweede knelpunt is de opslag van stalmest op de kopakker. Op dit moment is dat verboden tijdens de uitrijstop. Net voor het ingaan van het bemestingsverbod, zijn er bedrijven die begin november nog snel hun stalmest uitrijden, met nadelige gevolgen voor de bodemkwaliteit. Dat is geen goede praktijk. Als de opslag van stalmest op de kopakker ordentelijk gebeurt, is de impact op het milieu nagenoeg nihil. In het ontwerpplan is ervoor gekozen om dat mogelijk te maken op voorwaarde dat het wordt afgedekt of als er een laag stro onder wordt gelegd. Als er regenwater insijpelt, zijn er dan ook geen bijkomende risico's voor afspoeling van nutriënten. De uitrijperiode voor stalmest wordt met veertien dagen ingekort. De uitrijperiode stopt nu op 31 oktober in plaats van op 15 november.

Uitrijregeling

De uitrijregeling wordt ook gerationaliseerd. In het huidige MAP is er nog een differentiatie tussen focusgebied en niet-focusgebied. Dat gaf heel vreemde toestanden op het terrein, waar op een aangrenzend perceel een boer wel en een andere boer niet mocht uitrijden. De mensen begrijpen dat niet meer. Daarom is er gekozen voor een rationalisering. Dus is er opnieuw een generieke uitrijregeling gemaakt.

Voor meststoffen zoals stalmest en compost wordt de periode van uitrijverbod verlengd met veertien dagen. Voor vloeibare dierlijke mest op grasland komt er ook veertien dagen uitrijverbod bij, vooral in augustus, omdat er meer stikstof mag op uitsluitend gemaaid grasland. Dan moet je wel sneller stoppen met bemesting toe te voegen, want de bemesting van eind augustus heeft een groter risico op uitspoeling.

De vloeibare mest op akkerland volgt de huidige regeling op niet-focusgebied. Dat betekent dat het uitrijden van een beperkte hoeveelheid stikstof op de stoppels met inzaaien van een vanggewas, behouden blijft.

Er zijn ook een aantal specifieke regels voor het gebruik van kunstmest in de groenteteelt na 1 september. Die regels blijven ook van kracht.

Voor de begeleiding werd gekeken naar de resultaten van het CVBB. Het CVBB heeft zijn werking hier in een hoorzitting uitgelegd. Er is een evaluatie gebeurd van het CVBB en het centrum heeft ook een zelfevaluatie gedaan. De acties die daaruit voortvloeien, zijn opgenomen in dit ontwerp-Mestactieplan.

Begeleiding

Het begeleidingspakket wordt afgestemd op de prioriteiten van MAP 6. Voorlichting en begeleiding in bemestingsmanagement blijven enorm belangrijk. Met de bemestingsreductie zal er fijner moeten worden gewerkt om de opbrengsten te halen. De focus moet vooral liggen op kennisoverdracht van goede technieken en systemen naar de landbouwers. Er zal werk worden gemaakt van de beschrijving van beste innovatieve bemestingspraktijken en -technieken.

Nitraatresiducontrole

Nitraatresiducontrole kan in positieve zin gebruikt blijven worden, waarmee een bedrijf kan aantonen dat het goed bezig is zodat het standaardmaatregelen van gebiedstype 2 en 3 niet meer moet toepassen. Anderzijds blijft het systeem bestaan dat er bij te hoge waarden bepaalde zaken gebeuren. Dezelfde cascade uit het huidige MAP 5 blijft bestaan, maar wordt uiteraard veel minder gekoppeld aan de maatregelen omdat die al generiek zijn opgenomen in het gebied. Het heeft geen dus geen zin om er heel strenge maatregelen aan te koppelen. Als het nitraatresidu echter slecht blijft, zal er worden gekeken hoe de bemestingspraktijk kan worden verbeterd om die nitraatresidu's naar beneden te krijgen.

Als men boven de tweede drempelwaarde uitkomt of als men een tweede maal boven de eerste drempelwaarde uitkomt, dan kan geen derogatie worden toegepast. Het bedrijf blijft in dit systeem zitten zolang de bedrijfsevaluatie niet oké is. Bedrijven worden dus blijvend gevolgd.

In gebiedstype 0 is er voorzien in eenzelfde traject, maar daar is er nog de tussenstap van de perceelsevaluatie. Daardoor komt een bedrijf later in de begeleiding.

2.4. De nalevingsgraad verhogen

De nalevingsgraad verhogen is een belangrijk punt. Om een plan te doen slagen bij de landbouwers, is het een voordeel als het eenvoudig, goed uitlegbaar en coherent is. Bepaalde termijnen en data moeten nog op elkaar worden afgestemd want dat is soms voor landbouwers heel moeilijk. Hoe moeilijker het wordt, hoe minder men geneigd is om het zo correct mogelijk na te leven. Er zijn ook nog verschillen op het vlak van bodemstalen. Er wordt gekeken hoe dit verder kan worden geoptimaliseerd. Het idee is ook om gebruikersattesten voor een landbouwer af te schaffen omdat dit overbodige administratieve lasten met zich meebrengt.

Er zal ook worden nagegaan hoe bepaalde zaken nog beter kunnen worden geborgd met een private borging via certificering of via externe audits. De spreker denkt daarbij aan bemestingsadviezen. Uit gesprekken met landbouwers en adviseurs is immers gebleken dat het voor landbouwers heel moeilijk is om die adviezen te interpreteren, te begrijpen en toe te passen in hun eigen bedrijfssysteem. De bedoeling is om een duidelijkere boodschap aan de landbouwer te geven, die beter is afgestemd op zijn eigen mestsoorten. Op die manier zal hij sneller geneigd zijn om er correct mee om te gaan. Uiteraard blijven doorlichting en handhaving belangrijke instrumenten voor de overheid om eventuele misbruiken een halt toe te roepen.

2.5. Het verbeteren van de bodemkwaliteit

Het verbeteren van de bodemkwaliteit is iets dat rendeert op langere termijn. Als het organisch koolstofgehalte in de bodem verhoogd kan worden, brengt dat een robuustere bodem met zich mee. Dat is dan weer goed voor het klimaat en dergelijke. De spreker denkt ook aan het stimuleren van meerjarig grasland en teelt-rotatietechnieken die het organisch koolstofgehalte verhogen.

Ook het gebruik van stalmest zal worden gestimuleerd. In het huidige MAP is opgenomen dat op percelen met fosfaatklaas 1 en 2 de stalmest maar voor 50 procent meetelt. Het is de bedoeling om dit uit te breiden naar biologische bedrijven en bedrijven die al circulair werken. Het plan voorziet ook in het ontwikkelen van een bodempaspoort.

Al deze zaken zijn opgenomen in het plan, maar moeten nog verder vorm krijgen. Het is wel belangrijk dat de aandacht voor een goede bodem erin is opgenomen.

II. Tussenkoms van minisler Joke Schauvliege

Minisler *Joke Schauvliege* verwijst naar de gedachlewisseling over het Mestrapport in de commissie Leefmilieu in december 2018 (*Vragen om uitleg* VI.Parl. 2017-18, nrs. 371 en 374 en *Interpellaties* VI.Parl. 2017-18, nr. 4). Ze wil niet allemaal herhalen wat er toen werd gezegd.

Ze legt er de nadruk op dat dit ontwerp, dit actieprogramma, heel uitvoerig werd besproken met de bevoegde diensten, het Directoraat-generaal Leefmilieu van de Europese Commissie, en dat ook zij hun principieel akkoord hebben gegeven voor dit ontwerp van MAP 6. Dat akkoord is er gekomen na heel wat vergaderingen tussen de Vlaamse diensten en ambtenaren en de Europese Commissie, en na besprekingen binnen het OMAP. Dat betekent dat de Europese Commissie het actieprogramma voldoende vindt en ook voldoende technisch-wetenschappelijk onderbouwd vindt als basis om de nutriëntenverliezen uit de land- en tuinbouw te reduceren. Zo kan er na de stagnatie en stijging van nutriëntenverliezen opnieuw een dalende trend en verbetering van de waterkwaliteit worden gerealiseerd.

Minisler Schauvliege stipt op inhoudelijk vlak drie belangrijke punten aan. Ten eerste is er de gebiedsgerichte aanpak. Men werkt dus met vier gebiedstypes en gedifferentieerde maatregelen in functie van de doelafstand. Door de bemestingsnormen te verlagen en ook werk te maken van een bijkomend areaal van vanggewassen worden de stikstofverliezen naar grond- en oppervlaktewater verder beperkt. Met de equivalente maatregelen stimuleert men niet alleen de innovatie in de sector, maar ook de samenwerking om die doelen te bereiken.

Ten tweede zitten er in het MAP 6 betere instrumenten, zodat men gericht misbruiken met een duidelijke impact op de waterkwaliteit kan opsporen. Deze instrumenten laten toe om de grootste knelpunten in de handhaving van het mestbeleid aan te passen. Het gaat dan zowel over de mestsamenstelling, de mestverwerking en de vergisting, als kunstmest. Zo verhoogt men de doelmatigheid en effectiviteit van de handhaving. Dat doet men via verbeterde risicoanalyses. Zo kan men ook verder de controles op die land- en tuinbouwers richten die de regelgeving bewust proberen te omzeilen. Hierbij wordt zowel het gebruik van dierlijke als van kunstmest onder de loep genomen. Men richt zich hierbij echter niet alleen op land- en tuinbouwers, maar ook op mestverwerkers, mestvergisters en de tussenliggende schakels die voldoende moeten worden gecontroleerd. Deze controles leiden waar nodig uiteraard tot het opleggen van bijkomende maatregelen of sancties in verhouding tot de milieu-impact.

Als derde en laatste belangrijke luik wil men verder werk maken van kennisverspreiding en begeleiding. Men doet dat via piloot- en demoprojecten, operationele groepen en dergelijke meer. De kennis wordt vanuit de wetenschap naar het veld vertaald, maar er worden ook innovatieve bemestings- en teeltmaatregelen op die manier op het veld uitgerold.

Doordat Europa groen licht geeft, kan men van start gaan met de omzetting van het MAP 6 in de Vlaamse regelgeving. De eerste stap zal zijn de publieke consul-

tatie over de ontwerptekst, maar ook over het bijbehorende milieueffectenrapport. Dit onderzoek loopt tot en met 21 februari 2019.

III. Vragen en opmerkingen van de leden

1. Tussenkost van Wilfried Vandaele

Wilfried Vandaele gaat eerst in op het rapport waarin melding wordt gemaakt van 28 procent overschrijdingen. Dat betekent volgens hem dat MAP 5 niet heeft gewerkt. Hij voelt zich als parlamentslid daar een beetje door bekocht. Het hele verhaal dat hij vandaag hoort, heeft hij vier jaar geleden ook al gehoord. Er waren toen veel toeters en bellen. En werd lang over gediscussieerd, er waren ook veel vragen, maar men kreeg de absolute verzekering dat het MAP 5 het neusje van de zalm was en dat men er met MAP 5 zou raken. Niet dus, stelt hij vast. We zitten verder van huis dan de voorbije jaren. We gaan naar 28 procent meetpunten met overschrijding van het nitraatgehalte in plaats van ongeveer gemiddeld 20 procent tijdens de laatste vier jaar. Dit is volgens hem een slecht MAP 5. Je zou kunnen zeggen dat dit de schuld is van het weer, maar volgens Wilfried Vandaele hebben de sprekers dat gerelativeerd. Het zal wel voor een deel aan het weer liggen, maar er is toch altijd iets met de invloed van het weer op de waterkwaliteit. Als het te nat is, treden de overstorten in werking en komt er rioolwater in het oppervlaktewater terecht. Of het is de droogte die de oorzaak is van de slechte waterkwaliteit. We zouden toch een MAP moeten hebben dat weerbestendig is zonder die uitleg over het weer waar we eigenlijk niets aan hebben.

Volgens de spreker zat het eufemisme van de dag helemaal in het begin van de uiteenzetting van Stijn Overloop: "De bemestingspraktijk staat nog niet helemaal op punt bij sommige bedrijven.". Els Lesage was in haar vier of vijf pagina's opsommingen van onregelmatigheden bij de bedrijven iets duidelijker, maar toch vraagt Wilfried Vandaele zich af wat er de afgelopen jaren eigenlijk gerealiseerd is. Hij richt zich daarbij in de eerste plaats tot de minister, aangezien zij zich toch zelf in de vuurlinie begeeft.

Een van de conclusies is: begeleiding, sensibilisering, informeren. Maar wat is er dan al die jaren gebeurd met het CVBB? Wat hebben de sectoren en de vakorganisaties gedaan? Ze hebben begeleid en geïnformeerd. Dat heeft blijkbaar niets opgelost. Dat heeft nergens toe geleid.

Met het verhaal over MAP 6 dat nu te horen was, slaat men elk levend wezen dood. Het verhaal luidt net zoals bij MAP 5 dat alles nu in orde komt. Wilfried Vandaele is echter niet overtuigd. Hij gelooft die verhalen niet meer. De minister zei triomfantelijk dat Europa akkoord ging, maar Europa ging ook akkoord met al die vorige MAP's, ook met het vermaledijde MAP 5, en dat heeft geen enkel resultaat opgeleverd.

Men grijpt dan naar de beproefde oplossing. Als de gehanteerde methodes niet de verhoopde resultaten brengen, past men de methodes aan. Men gaat met gemiddeldes werken, want dat is zagezegd veel gefundeerder en waarheidsgetrouwer. Wilfried Vandaele gelooft daar echter niet in. Juist op de piekmomenten krijgt men immers de meeste nitraten in het milieu, en die worden nu uitgevlakt.

Er is niets gezegd over tussentijdse doelstellingen. Men mikt opeens op 5 procent in 2027. Waar zijn de tussendoelen?

Complexe regeltjes waren er in het verleden ook al. Dat is zeker een probleem voor de landbouwers. MAP 6 lijst opnieuw een reeks complexe regels op. Er worden zaken teruggedraaid die in het vorige MAP golden als dé oplossing. Die zijn niet efficiënt gebleken, dus probeert men nu maar iets anders. De focusgebieden

worden anders aangepakt. Dat was nochtans ook een van dé oplossingen in MAP 5. De bemestingstechnieken moeten verbeteren. Was dat vroeger dan niet het geval? De teelten worden van naderbij bekeken. Was dat dan vroeger niet het geval? Met nieuwe bemestingstechnieken kan men weer tot op 1 meter van de waterloop gaan, maar gaat dat alles oplossen?

Wilfried Vandaele excuseert zich voor de negatieve toon van zijn tussenkomst, maar hij gelooft gewoon niet dat dit alles ook maar iets zal opleveren. Het blijft hetzelfde verhaal als vroeger. Er veranderen alleen wat woorden, wat komma's, wat details. Hij is dus niet overtuigd.

2. Tussenkomst van Bruno Tobback

Bruno Tobback stelt vast dat MAP 5 in heel de legislatuur niets heeft opgeleverd. De vooruitgang is nul. De vooruitgang was zelfs in de voorbije 10 jaar zo goed als nul. Men weet al 25 jaar van het bestaan van dit probleem, dat het immens groot is en dat het aan de samenleving immens veel geld kost. Het is nog altijd niet opgelost, bij lange na niet. Dat tonen de cijfers aan, ook die van MAP 6.

Het gebiedstype 0 – ongeveer 62 procent van het areaal – is blijkbaar het resultaat van 25 jaar werk. Dat is een perfect voorbeeld van een zesjescultuur. In slechts 62 procent van het areaal werd het doel bereikt op 25 jaar tijd. Al de rest is nog altijd licht tot zeer problematisch, en in de afgelopen 5 jaar is dat zelfs nog meer van licht problematisch naar zeer problematisch geëvolueerd. Dat is een zeer pijnlijke vaststelling.

Er is trouwens een nóg pijnlijker vaststelling te maken. In heel de uiteenzetting over MAP 6 – al was het een grondig werkstuk – ontbrak totaal de 'sense of urgency'. De samenvatting van het ontwerp van MAP 6 is eigenlijk: we gaan de pijn nog een beetje langer rekken. Er wordt niet eens gezocht naar de echte oorzaak waarom er geen grote stappen vooruit worden gezet. Daar is geen grondige analyse van gemaakt. Waarom slaagt men er niet in om, ondanks al die inspanningen, eindelijk eens serieuze stappen vooruit te zetten?

Er is volgens Bruno Tobback een immens probleem van geloofwaardigheid voor de Vlaamse administratie, het Vlaamse beleid, de Vlaamse Regering, het Vlaams Parlement – en dat niet alleen voor deze legislatuur. Volgens hem lukt het niet omdat ook in MAP 6 de 'sense of urgency' ontbreekt. Er staat zelfs geen grondige analyse in van de twee redenen waarom het niet lukt.

Het zou ten eerste nu toch stilaan duidelijk moeten zijn dat we in Vlaanderen op een zeer beperkte oppervlakte een ongelooflijk groot aandeel hebben van industriële intensieve veeteelt én tuinbouw. In de betreffende regio's krijgen we dit probleem niet onder controle. Alle aangebrachte cijfers en statistieken komen op hetzelfde neer. Alleen ging het vroeger enkel om industriële veeteelt. Nu is daar ook de industriële groenteteelt bij gekomen. Er is geen grondige analyse van het probleem. Men moet stoppen met mist te spuien. Men moet stoppen met de onzin, en men moet de vinger op de problemen leggen.

Het tweede probleem, zoals blijkt uit de gegevens van MAP 5 en het Mestrapport, is dat de hele sector ongelooflijk lastig te controleren is en zich op alle mogelijke manieren ongelooflijk weinig aantrekt van het naleven van de normen, aldus Bruno Tobback. Mochten de cijfers van het rapport in eender welke andere bedrijfssector op tafel liggen, er zou schande van gesproken worden. 40 procent van de doorgeleichte bedrijven is niet in orde. Als het over mestverwerking gaat, is dat 22 procent, met dien verstande dat slechts de helft ooit werd gecontroleerd. De helft van het aantal nitraatresidumetingen is niet oké, ondanks alle grondige regels die al jaren worden voorgeschreven. Meestal zijn ze niet in orde door een niet-afgestemde

bemestingsstrategie. Bij 36 procent van de gecontroleerde bedrijven is de mestopslag niet in orde. Mochten er bij 36 procent van de chemiebedrijven inbreuken worden vastgesteld inzake de normen en regels betreffende de inrichting van het bedrijf en de werkingsprocessen, dan zouden we er het leger op afsturen, aldus Bruno Tobback.

Geen enkele andere bedrijfssector in dit of in eender welk beschaafd land komt weg met dergelijke resultaten, en dat na twintig jaren van controles, naleving, stimulansen, subsidies, toelagen enzovoort. Het gaat om overtredingen, niet-naleving van regels, slordigheden, fouten, fraude. Het hele spectrum zit erin, van het niet kunnen over het te goeder trouw verkeerd doen tot er gewoon de voeten aan vegen en platte fraude. Dat is al herhaaldelijk gebleken, of het nu gaat over mestverwerking of mestopslag of wat dan ook: het lukt blijkbaar niet om mensen ervan te overtuigen dat ze verantwoordelijk moeten handelen, maar ook dat ze worden gecontroleerd en sancties moeten vermijden. Blijkbaar zijn er niet genoeg controles en sancties, concludeert Bruno Tobback.

Hij erkent dat er lichte aanzetten zijn, maar die waren er met MAP 5 ook. Hij ziet in MAP 6 bijzonder weinig bewustzijn van het probleem en ook bijzonder weinig over hoe we dit gaan oplossen. Het gaat over controles en toezicht en dergelijke, maar er staan ook versoepelingen in. Alsof we er nu van kunnen uitgaan dat het allemaal in orde is. Maar, zo stelt hij, op deze manier werkt het niet. We blijven aanmodderen, of voortploeteren.

Bruno Tobback is het eens met Wilfried Vandaele: MAP 5 had ook een goedkeuring van de Europese Commissie. Dat wil op zich niets zeggen. Als waarmerk is dat ondertussen waardeloos. Hij vindt het bijzonder jammer dat men een aantal essentiële punten onder de mat blijft vegen. Er komt geen echt grondige aanpak, met grondige sancties en controles. Dat is nochtans de enige oplossing, samen met de opvang en ondersteuning en desnoods een vergoeding voor diegenen die beslissen dat ze in die omstandigheden niet in staat zijn om een dergelijke bedrijfsactiviteit voort te zetten. Zolang we dat niet doen, is dit inderdaad aanmodderen. Bruno Tobback hoopt dat nu eindelijk de daad bij het woord wordt gevoegd.

3. Tussenkomen van Gwenny De Vroe

Ook *Gwenny De Vroe* kan niet anders dan teleurgesteld zijn over het rapport. Zij was zeer hoopvol met betrekking tot het MAP 6, dat nu in openbaar onderzoek is. Er zijn immers belangrijke uitdagingen. Iedereen weet dat de klimaatverandering, maar ook waterkwaliteit en economische leefbaarheid heel wat uitdagingen met zich mee zullen brengen. Ze benadrukt dat heel wat mensen de regels naleven, maar wil ook dat er een strengere aanpak komt van zogenaamde cowboys. Daarvoor zijn er niet alleen duidelijke regels nodig, maar ook betere controles.

Hoe zal het strengere toezicht op de naleving van het toekomstige MAP rekening houden met de economische leefbaarheid van de landbouwers en met de extreme weersomstandigheden ten gevolge van de klimaatverandering? Hoe wil minister Schauvliege de beoogde mentaliteitswijziging bij de landbouwers in de praktijk realiseren en welke rol ziet ze daarbij weggelegd voor de landbouworganisaties? Tot slot vraagt de spreker naar de eventuele verdere derogatie, waar minister Schauvliege naar verwees tijdens de commissievergadering van 4 december 2018. Over die derogatie wordt op dit moment nog onderhandeld met de Europese Commissie en de vraag is hoever die onderhandelingen staan.

4. Tussenkomen van Bart Dochy

Bart Dochy sluit zich aan bij de algemene ontgoocheling over de tegenvallende resultaten die uit het Mestrapport naar boven komen. Hij stelt dat MAP 5 wel degelijk

wetenschappelijk onderbouwd is en dat er ook strengere en onderbouwde normen in stonden ten opzichte van eerdere mestactieplannen. De vraag is dan ook hoe de mensen die het plan hielpen opstellen, reageren op die teleurstellende resultaten.

Het is eigenaardig dat er tussen 2007 en 2018 geen trendverschil is vastgesteld in 74 procent van de gevallen, terwijl de bemestingsnormen in die periode behoorlijk verstrengd zijn. Misschien betekent dat wel dat het beleid zich minder op verstrenging moet focussen en andere factoren moet onderzoeken. Grondsoorten en teelten kunnen bijvoorbeeld een mediërende variabele zijn; maatregelen en normen moeten daar rekening mee houden. Ook controle is belangrijk. De normen zijn streng genoeg – misschien soms zelfs te streng –, maar de handhaving faalt. Daarbij merkt hij op dat het grote aantal overtredingen bij controles mogelijk een vertekend beeld geeft, aangezien de controles zeer gericht gebeuren na een administratieve screening. Bij gerichte controles worden nu eenmaal meer overtredingen vastgesteld dan bij lukrake steekproeven.

Op basis van het voorgaande vraagt Bart Dochy zich dan ook af waar het volgende MAP op moet inzetten. Als de normen verstrengen, dan moeten ze wetenschappelijk onderbouwd zijn en rekening houden met weersomstandigheden en natuurlijke processen. Het weer bepaalt namelijk teeltgroei, en mestproductie bij dieren blijft nu eenmaal een natuurlijk proces dat niet altijd nauwkeurig te voorspellen valt.

Bart Dochy heeft ten slotte nog drie concrete vragen. Een eerste betreft de maatregel rond de teeltvrije zone van 1 meter, een maatregel die recent meer toegepast wordt. In de praktijk zijn er rond die maatregel heel wat problemen en staat ze ter discussie om twee redenen.

Ten eerste gaat de discussie over het feit dat in de winterperiode langsheen de gecategoriseerde waterlopen gereid of gebaggerd wordt, waardoor de 1 meterzone kapotgereden wordt, terwijl in de handleiding bij de VLM te lezen staat dat er geen groundbewerking van die grond mag gebeuren. Ten tweede hebben we in Vlaanderen gemiddeld geen al te grote percelen. Als je daar overal een meter van aftrekt, heb je wel een daling van het areaal. Wetende dat beheersovereenkomsten vandaag enkel kunnen worden toegepast vanaf 6 meter, zou het dan niet opportuun zijn om een afstemming te doen op die teeltvrije zones?

Dat degene die de teelt zaait of plant, verantwoordelijk moet zijn voor de bemesting, is voor Bart Dochy een logische redenering, maar ze schept wel een juridisch probleem in het kader van de Pachtwet. Er is immers een uitzondering voor seizoenspachten. De spreker suggereert dat er misschien moet worden geredimeerd op het specifieke artikel in de Pachtwet, om te voorkomen dat dat tot discussie leidt in de toekomst.

Tot slot verwijst de spreker naar de landbouwstreken, en in het bijzonder de polder. Als er gesproken wordt over de aanpassing van uitrijregelingen, moet worden bekeken of dat in overeenstemming te brengen is met de gangbare praktijken en wat nodig is in de poldergebieden. Hij wijst erop dat de polder een gebied is waar de resultaten inzake nitraatuitspoeling vrij goed zijn.

5. Tussenkomen van Johan Danen

Johan Danen sluit zich aan bij wat eerdere sprekers opgemerkt hebben. De plannen die gesmeed werden en worden, zijn op zich goed en bevatten veel goede elementen, maar de resultaten op het terrein laten te wensen over. Het valt de spreker op dat iedereen kamerbreed voorstander is om het beleid te verstrengen en om de handhaving harder aan te pakken. Dat is ooit anders geweest. Johan Danen ziet dan ook geen enkele reden voor de minister om niet aan de slag te gaan. Hij vindt het hoe dan ook frappant dat er al meer dan twintig jaar over dergelijke problemen

wordt gesproken en dat er best veel middelen tegenover worden gezet, maar dat de resultaten uitblijven. Om in de komende jaren tot betere resultaten te komen, zal er meer nodig zijn dan wat er vandaag gezegd is. De spreker hoopt dat de minister daarmee aan de slag wil gaan.

6. Tussenkoms van Tinne Rombouts

Tinne Rombouts is evenzeer teleurgesteld, nu blijkt dat niet de sprongen voorwaarts zijn gerealiseerd die men had gehoopt te kunnen realiseren. Het klopt echter niet dat we vooraf de garantie hadden dat met MAP 5 alle doelstellingen zouden worden bereikt. Anderzijds blijft het wel het doel om dat te doen. Ze hoopt dat met alle extra kennis die wordt opgebouwd, die laatste procenten worden verwezenlijkt. Voor hen die de doelstellingen moeten bereiken, zijnde de land- en tuinbouwers, kan het immers alleen maar motiverend zijn als er effectief ook resultaten bereikt worden op het terrein.

Welke garantie is er dat we nu een stap voorwaarts kunnen zetten en welke reden is er voor het feit dat we in het verleden toch niet direct het verschil hebben kunnen maken? In het verleden is ook al aangegeven dat voor een aantal elementen in het nieuwe MAP een tandje bij moet worden gestoken, met de ondersteuning van anderen. Wat de kunstmeststof betreft, is vroeger al aangedrongen op een Europese aanpak omdat dit geen Vlaamse markt is. Tinne Rombouts vraagt zich af of daar gehoor aan wordt gegeven, of er een aantoonbare reden is voor de stijging van het gebruik van kunstmest en of ook stappen vooruit kunnen worden gezet in de samenwerking met de producenten daarvan.

De spreker wijst erop dat er altijd moet worden ingezet op controle. Door de jaren heen is een heel gerichte controle opgebouwd waarbij wordt nagegaan waar de grootste risico's zitten. Daar liggen de percentages dan ook hoger dan bij een steekproefsgewijze controle. Hoe gericht een controle, hoe beter, maar toch zijn er nog een aantal knelpunten zoals bij de mestverwerking. Vraag is hoe stappen vooruit kunnen worden gezet in de mestverwerkingssector zodat de resultaten bij controles beter worden.

Tinne Rombouts is ook tevreden dat wordt gestreefd naar een circulaire economie. Bij vorige actieplannen was al aan Europa gevraagd om daar meer mee te doen. Europa geeft daar nu gehoor aan, wat hopelijk een positieve evolutie voor de hele sector met zich meebrengt.

Wat een meer gebiedsgerichte benadering betreft, worden verschillende categorieën van grondsoorten meegeteld. Tinne Rombouts vindt het positief dat er gebiedsgericht wordt gewerkt, wat ook verfijning betekent. Het is niet de bedoeling om naar iets totaal nieuws te gaan, ook verfijning kan doelgerichte en positieve resultaten opleveren. Ze pleit er verder voor een stimulans in te bouwen voor hen die het wel goed doen. Immers, niet de hele sector is frauduleus of doof voor deze problematiek. Zo ervaart ze dat niet op het terrein, integendeel, de sector is teleurgesteld dat er momenteel geen betere resultaten kunnen worden geboekt.

IV. Antwoorden

1. Minister Joke Schauvliege

Minister *Joke Schauvliege* vindt het nogal straf dat men beweert dat er niet zou worden gezegd dat er een probleem is. Begin december van vorig jaar heeft ze tijdens een uitgebreide discussie in de commissie gezegd dat de resultaten niet goed zijn en dat er bijkomende maatregelen nodig zijn. Ze benadrukt nooit te hebben gezegd dat er geen probleem zou zijn. Ze vindt het grof dat dat nu beweerd wordt

en ze nodigt iedereen uit om de verslagen te lezen van het debat dat daarover is gevoerd.

Een aantal zaken worden niet benoemd in de verschillende rapporten. Nochtans zijn er volgens de minister weinig sectoren waar alles zo transparant en gedetailleerd wordt opgelijst. Er is trouwens niet gewacht op MAP 6 om een aantal bijsturingen door te voeren. Zo is de 1 meterzone in de loop van MAP 5 ingevoerd om sneller resultaten te kunnen boeken. Dat was ook afgesproken met de Europese Commissie.

De minister is geschrokken door de opmerking van Wilfried Vandaele dat hij er niet meer in gelooft omdat Europa ook MAP 5 had goedgekeurd. Immers, binnen de Vlaamse Regering en binnen de meerderheid is afgesproken dat men zich zou richten op het Europese beleid. Europa bepaalt dat de waterkwaliteit moet verbeteren, wat ook geleidelijk gebeurt, maar op dezelfde manier zegt Europa dat dit op een economisch haalbare manier moet gebeuren. Daarbij moet een evenwicht worden gevonden tussen de ecologische doelstellingen behalen en maatregelen opleggen die economisch haalbaar zijn. Zo redeneert ook de Europese Commissie. Die zal zeker niet zomaar MAP 6 goedkeuren wanneer ze niet zeker is dat dat bijkomende maatregelen bevat.

Minister Schauvliege verzekert dat het hier zeker niet om een versoepeling gaat, maar net om een verstrenging. 49 procent van het landbouwareaal krijgt zwaardere maatregelen opgelegd in het MAP 6, zoals het nu principieel goedgekeurd is door de Europese Commissie. Het maakt ons ook robuuster qua klimaatbestendigheid: doordat we met die gemiddeldes werken, wordt de gevoeligheid van de resultaten voor droogte of te veel neerslag verminderd.

Er worden niet alleen strengere maatregelen ingevoerd, maar er wordt ook zwaarder ingezet op handhaving, en ook het gebruik van kunstmest komt aan bod in MAP 6. Minister Schauvliege beaamt dat het doel nog niet bereikt is. In de eerste jaren van het mestbeleid vond er wel een verbetering plaats, maar dat was voornamelijk een gevolg van gemakkelijke oplossingen en laaghangend fruit. Nu treedt een stagnatie op, en in het laatste jaar was er zelfs een verslechtering. Dat moet inderdaad beter. Daarom worden er in het MAP 6 ook bijkomende maatregelen genomen.

Er moet uiteraard een mentaliteitswijziging komen. Wie de maatregelen niet naleeft, moet worden aangepakt, en dus moet er voldoende controle zijn. Dat is volgens minister Schauvliege de enige juiste manier om die mentaliteitswijziging te realiseren. Je kunt het vergelijken met te snel rijden of dronken rijden: je moet optreden en in sancties voorzien. Daarom is handhaving een belangrijk luik in MAP 6. De minister is ervan overtuigd dat die omslag mogelijk is.

Naar aanleiding van de vraag van Gwenny De Vroe wijst minister Schauvliege erop dat men pas een derogatiebesluit kan voorbereiden na een principieel akkoord van de Europese Commissie. Dit gebeurt nu volop en in het voorjaar van 2019 worden verdere stappen ondernomen.

Het is moeilijk om een specifieke reden te geven voor het falen van MAP 5; het is een combinatie van factoren. Minister Schauvliege noemt het gebiedsgericht werken als een van de mogelijke verklaringen. Dit gebeurde zodanig fijn dat er wellicht te weinig plaatsen bereikt werden. Bovendien wordt de materie almaar complexer. Bij controles werd soms vastgesteld dat meer dan 30 procent niet in orde is, maar de minister wil dit enigszins nuanceren. Dat klinkt als een heel hoog aantal, maar er spelen vaak andere factoren mee die geen enkele ecologische impact hebben. Het kan bijvoorbeeld gaan om papieren die niet ingevuld werden. Het betekent zeker niet dat er overal enorme milieuschade is.

Deze sector wordt overigens heel vaak gecontroleerd, en dat zorgt er ook voor dat kleine zaken vaak niet in orde zijn. Hoe ingewikkelder de materie, hoe moeilijker het is om met alles in orde te zijn. De minister benadrukt wel dat er streng moet worden optreden als er effectief gesjoemeld wordt, als er fraude is of als de zaken niet correct worden nageleefd. Binnen het nieuwe MAP wordt er nu met de vier j's gewerkt, om op de juiste manier met de juiste dosering te werken.

Het invoeren van de teeltvrije zone van 1 meter heeft heel wat kwaad bloed gezet, maar het is wel een effectieve maatregel. Het zorgt er immers voor dat de bemesting minder dicht bij de waterlopen gebeurt, waardoor die bemesting ook minder snel in het water afstroomt. Dat effect zien we nog niet in de cijfers van het huidige rapport, dat is iets wat later pas zichtbaar zal zijn.

Minister Schauvliege wil bekijken hoe men vanuit de beheersovereenkomst kan omgaan met de teeltvrije zone van 1 meter. Dit kan vandaag niet zomaar aangepast worden, omdat de overeenkomst in het PDPO vervat zit. Bij het vastleggen van een volgend PDPO of gemeenschappelijk landbouwbeleid kan men kijken of er voor die teeltvrije meters een beheersovereenkomst afgesloten kan worden. Die zones kunnen dan bijvoorbeeld ecologische oevers worden, al moeten ze dan wellicht wat breder gemaakt worden. De minister vindt het in elk geval een goede suggestie, want die zones roepen nu veel vragen op, en ze worden vaak niet onderhouden.

Minister Schauvliege begrijpt dat er kritische stemmen zijn. Ze vindt ook dat de verhoopte resultaten niet bereikt werden, maar ze is ervan overtuigd dat MAP 6 belangrijke stappen vooruit zet. Het stemt haar ook positief dat de Europese Commissie het plan goedgekeurd heeft. Tegenstanders vinden dat het plan niet werkt of dat het drastischer moet, maar er worden weinig alternatieven voorgesteld. Men zou kunnen opteren voor een heel drastische aanpak, maar dan is het evenwicht tussen ecologische vooruitgang en economische haalbaarheid zoek. De slinger mag niet te ver doorslaan. De weg die de Europese Commissie bewandelt, is ook de weg die Vlaanderen moet bewandelen. De resultaten moeten hoe dan ook beter, en daarom is er hard gewerkt aan de nieuwe, bijkomende maatregelen binnen het ontwerp van MAP 6.

2. Vlaamse Milieumaatschappij en Vlaamse Landmaatschappij

Els Lesage stelt in haar antwoord weinig concrete vragen over het rapport zelf te hebben gehoord. Wel was er de specifieke vraag van Tinne Rombouts over de toename van kunstmest. Ze denkt dat die stijging wel degelijk aan het strenger maken van de fosfaatbemestingsnormen te wijten is: omdat daardoor onvoldoende stikstof uit dierlijke mest kan worden aangeleverd om te voorzien in de gewasbehoeften, grijpen landbouwers meer terug naar stikstof uit kunstmest. Die trend ziet men ook in de gegevens van het Departement Landbouw en Visserij. Dat zij die vaststelling ook maken, bevestigt het vermoeden van de VLM. De VLM heeft altijd al gezegd dat het kunstmestgebruik waarschijnlijk wordt onderschat, maar door de jaren heen heeft ze wel gesensibiliseerd wat dat betreft. Er is ook het feit dat de balansboete, die als administratieve boete in bulk werd opgelegd, is weggefallen. Dat balansresultaat hoeft dus niet meer per se nul te zijn. In het verleden werd er echt gewerkt naar een nul als balansresultaat. Kunstmest werd daarom ook minder aangegeven dan het in realiteit werd gebruikt, om zeker niet met een probleem in een balans naar buiten te komen. Misschien heeft die stijging ook deels te maken met het effect van die sensibilisering: misschien heeft dat ook geleid tot een correctere aangifte van kunstmest. Dat kan dus meespelen, maar het feit dat dat ook te zien is in de gegevens van het Landbouwmonitoringsnetwerk, doet de VLM toch wel vermoeden dat er daadwerkelijk meer stikstof uit kunstmest wordt gebruikt.

Wat de hoge inbreukpercentages betreft, verwijst Els Lesage naar wat Bart Dochy zei. Er wordt inderdaad heel gericht gecontroleerd. Ook daardoor zijn die inbreukpercentages hoog. De VLM doet dus zeker geen uitspraken over de hele sector, ze extrapoleert dat niet, maar het is wel belangrijk om ze te rapporteren, om er de aandacht op te vestigen dat ze die inbreuken wel ziet. Men zou kunnen zeggen dat het goed is dat ze hoog zijn, want dat wil zeggen dat de VLM gericht werkt. Els Lesage is ervan overtuigd dat de risicoanalyse binnen de Mestbank goed zit, dat de controles gericht gebeuren, maar het is natuurlijk spijtig dat men nog steeds vaststelt dat die inbreukpercentages hoog zijn. Anderzijds wordt zo'n bedrijf bij controle ook niet zomaar losgelaten, of het nu gaat over een controle op de opslag of over een controle op de teeltvrije strook. Als een bedrijf een inbreuk heeft begaan, zal men bij de handhaving of de doorlichting vaak evalueren of dat bedrijf zich aanpast. Bijvoorbeeld inzake de teeltvrije strook waren bij de eerste controles die inbreukpercentages hoog: zo'n 40 procent was niet in orde. Toen men echter terugging, zag men dat dat wel was aangepast. Dat is een positief signaal. Dat toont aan dat die handhaving loont. Er is bijvoorbeeld ook het feit dat in VODKA-gebieden de opbrengingscontroles intensiever gebeuren dan erbuiten. Die aanwezigheid op het terrein loont, want dat leidt ertoe dat de inbreukpercentages binnen die VODKA-gebieden lager zijn dan erbuiten. De handhaving gebeurt dus goed en naar best vermogen.

Els Lesage herhaalt ook wat het vorige afdelingshoofd vorig jaar heeft meegegeven bij de bespreking van het Mestrapport in de commissie. Het is uiteraard zo dat de cowboys eruit moeten, maar die worden door die gerichte controles ook wel zo goed mogelijk gevat. Het gaat echter over meer dan alleen die cowboys. De spreker meent dat er veel landbouwers zijn die een bepaalde, weliswaar kleine marge nemen in hun bedrijfsvoering, die zich niet aangesproken voelen, die waarschijnlijk ook geen cowboy zijn, maar wel die marge nemen. In de intensieve regio die Vlaanderen is, mag dat eigenlijk niet, moet er echt op het scherp van de snee worden gewerkt. Dit is dus niet alleen een zaak van goede controles en goed sanctioneren, maar ook van gedragsverandering bij de landbouwers zelf, en dat realiseer je niet alleen met controles en doorlichtingen. Die dragen wel bij tot zo'n gedragsverandering. Je ziet ook dat bij een doorlichting zo'n bedrijf niet wordt losgelaten. De capaciteit van de Mestbank qua handhaving, qua doorlichting is uiteraard ook beperkt. Men kan daarmee dus niet alleen landbouwers tot die gedragsverandering brengen. Het is dus meer dan alleen controleren en doorlichten. Het is ook een zaak van begeleiding en sensibilisering. Uiteindelijk is het de landbouwer zelf die zijn houding moet aanpassen.

Stijn Overloop gaat in op de vraag van Bart Dochy over de relatie tussen grondsoorten en de overschrijdingen. Er is geen een-op-eenrelatie tussen overschrijdingen en teelten. Dat heeft deels te maken met intensieve veeteelt, met intensieve groenteteelt. Dat is ook zo voor andere relaties met andere bedrijfs- en teelttypes. Zo ziet men ook geen een-op-eenrelatie met grondsoorten. Bijvoorbeeld in het zuiden van de provincie Limburg, een leemstreek, een fruitstreek, zijn er ook redelijk wat overschrijdingen. Leembodems houden normaal beter nutriënten vast. Het mestbeleid heeft ook andere normen naargelang het gaat over zandgronden of niet-zandgronden. Daar is dus geen een-op-eenrelatie te onderscheiden.

Koen Desimpelaere geeft aan dat er rond de specifieke inhoud van het ontwerp voor het MAP 6 een aantal suggesties zijn geweest door de parlementsleden. Zo zal er bijvoorbeeld rekening worden gehouden met de bepalingen uit de Pachtwet. Het blijft zo dat er rekening wordt gehouden met de specifieke situaties van de polder.

Hij weerlegt dat er geen tussentijdse doelstellingen zouden zijn. De doelstellingen zoals het gemiddelde van 20 milligram nitraat voor oppervlaktewater en de waarden voor grondwater heeft hij toegelicht. Maar het is ook voorzien dat er op het einde van MAP 6 een doel gesteld wordt om de kwaliteit van de zones met een

doelafstand te verbeteren. Er is dus wel degelijk een tussentijds doel om te kijken hoe dat MAP 6 zal werken, en eveneens delen van MAP 5. Hij haalt aan dat wat bovengronds gebeurt, soms trager resultaten in de kwaliteit vertoont. Een aantal zaken kunnen daar dus zeker nog nawerken.

Wat betreft de precisietechnieken voor de bemestingsvrije strook van 1 meter, vermeldt hij dat recent een onderzoek is afgerond waarover ze gaan communiceren. Daaruit blijkt duidelijk dat het beter is om met precisietechnieken op 1 meter te gaan werken dan breedwerpig op 5 meter. In het plan is ook gekeken hoe men kan stimuleren om meer precisietechnieken te gebruiken met een betere efficiëntie en werking van de meststoffen.

V. Aanvullende bespreking

Bruno Tobback stelt in verband met MAP 6 toch wel verwonderd te zijn dat er wordt gezegd dat men slechts een beperkte controlecapaciteit heeft. Als men vaststelt dat dat een probleem is, had hij toch minstens graag in MAP 6 en in de plannen van minister Schauvliege concrete voorstellen gezien om die controlecapaciteit uit te breiden. Hij maakt de vergelijking met het plaatsen van meer flitscamera's op bepaalde wegen waar systematisch veel ongevallen gebeuren. Waarom wordt een concreet berekend voorstel om de controlecapaciteit niet alleen op te trekken, maar ook te verdubbelen, zelfs niet in overweging genomen? Alleen al het feit van dit te doen, zou een voldoende afschrikkingseffect kunnen hebben zodat men een beetje meer begint op te letten.

Een aantal van de blijvende problemen hebben immers juist te maken met controle. Er is toch vastgesteld dat het gebruik van kunstmeststof bijzonder slecht geregistreerd en gecontroleerd wordt. Men rekent er altijd op dat het niet zo vaak gebruikt zal worden, aangezien men ervoor moet betalen. In de praktijk stelt men echter keer op keer vast dat dat niet zo is, en dat er wel degelijk veel meer gebruikt wordt dan verstandig is, zeker in combinatie met het opvoeren van dierlijk mest. Hier volstaan de controlemechanismen, de reglementering en het toezicht op het gebruik zoals ze vandaag zijn, niet. Men blijft maar mestactieplannen maken, maar er wordt nooit verduidelijkt hoe men het beter gaat controleren, want vandaag lukt het nog altijd niet.

Desondanks worden er dan toch nog een aantal maatregelen genomen die aan die realiteit voorbijgaan, want ook in de gebiedstypes 2 en 3 is de oproep om de bemesting te verminderen niet om de dierlijke bemesting te verminderen, maar om de werkzame stikstof te verminderen. Dus zijn beide nog altijd mogelijk, terwijl men goed weet dat het gebruik van kunstmest zeer slecht gecontroleerd wordt. Ook dat wordt totaal niet mee in rekening gebracht. Hij vindt het dan ook verbazend dat de maatregel op die manier wordt geformuleerd.

De spreker haalt aan dat MAP 6 iets zou moeten doen aan het blijvende probleem van te veel bemesting. Vanuit dat uitgangspunt begrijpt hij niet goed wat een maatregel zoals de verhoging van de norm voor bepaalde graslanden daarin komt doen. In welke mate gaat het optrekken van de norm voor werkzame stikstof voor uitsluitend gemaaid grasland in heel Vlaanderen bijdragen aan het oplossen van de systematisch verdergaande overschrijding van de waterkwaliteitsnormen in Vlaanderen? Is daar een uitleg voor?

Minister *Joke Schauvliege* merkt op dat het tweede deel technisch is en dat ze voor die specifieke onderbouwing straks graag het woord doorgeeft.

Het eerste deel handelt over meer controle. Iedereen wil meer controle, maar voor meer controle is uiteraard ook meer personeel nodig.

Bruno Tobback repliceert dat hij daar graag zijn goedkeuring voor geeft.

Minister *Joke Schauvliege* stelt loyaal te zijn inzake de afspraak binnen de Vlaamse Regering om het aantal ambtenaren af te bouwen. Vragen naar meer personeel worden voor elke minister systematisch afgewezen. Toch is ze ervan overtuigd dat men meer mensen kan gebruiken voor controle. Dat geldt niet alleen voor alles wat te maken heeft met mest en het MAP maar ook voor een aantal andere handhavingsdiensten. Ofwel wordt daarover een collectieve beslissing genomen in de regering, ofwel wordt dit aangepakt in een volgend regeerakkoord. De minister wil zich echter graag houden aan het regeerakkoord, evenals alle ministers in de Vlaamse Regering. Er zijn duidelijke afspraken om te komen tot minder personeel bij de Vlaamse overheid.

Er kunnen dan twee dingen gebeuren. Er kunnen interne verschuivingen doorgevoerd worden. Dat behoort tot de bevoegdheid van de VLM, van de Mestbank. Daar wil de minister zich niet actief mee bemoeien, maar ze is het ermee eens dat er meer controle mag zijn en dat daar meer personeel tegenover mag staan.

Koen Desimpelaere antwoordt op de vraag over gemaaid grasland en in welke mate dat kan bijdragen tot het behalen van de doelen. Die maatregel staat niet in het plan met de bedoeling daarmee de waterkwaliteit verder te verbeteren. Door het feit dat die norm verhoogd wordt, wordt gezorgd voor een aantal zaken. Het grasland wordt verder gestimuleerd. Als die norm voor uitsluitend gemaaid gras op gewasbehoefte gebracht wordt – want nu zit die eronder – dan wordt ook de kwaliteit van het grasland verbeterd. Dan komt er meer eiwitrijk gras, waardoor er meer bedrijfseigen eiwit gevaloriseerd kan worden in plaats van dat in te voeren via sojaschroot of andere producten. Er komt dan meer lokale productie van eiwitten.

Grasland heeft ook vele voordelen. Het stimuleren van grasland heeft veel positieve effecten, onder andere op het gebied van erosie en de opslag van koolstof. Daarom werd deze maatregel opgenomen. Het effect op de waterkwaliteit is nagenoeg nihil. Het zal dus niet leiden tot een wezenlijke verslechtering van de waterkwaliteit.

Bruno Tobback stelt dat hij als stadsbewoner geen groot landbouwexpert is en vraagt zich af of hij het goed begrepen heeft. Vandaag gaat het over bestaand uitsluitend gemaaid grasland. Wordt nu toegelaten dat het nog intensiever gemaaid wordt? Is dit gewoon een extra snede die toegelaten wordt omdat de bemesting geïntensiveerd wordt?

Koen Desimpelaere antwoordt dat het mogelijk is dat er een extra snede komt. Maar ook de kwaliteit van het grasland zal verbeteren, waardoor lokaal geproduceerde eiwitten gevaloriseerd kunnen worden.

Bruno Tobback vraagt of het dus gaat om een verdere intensivering van het gebruik van bestaande graslanden.

Koen Desimpelaere antwoordt dat dat klopt, maar benadrukt dat dit geen of slechts een minimaal effect zal hebben op de waterkwaliteit.

Volgens *Tinne Rombouts* is het intensiveren of effectiever gebruiken van nutriënten een kwestie van formulering. Een extra snede alleen eruit halen, zal niet lukken, wel het efficiënter besteden van de nutriënten in het grasland, wat leidt tot een betere kwaliteit van het grasland.

Bart Dochy vindt dat Bruno Tobback daar niet meewarig over moet doen. Het is de bedoeling van gras om voeder te produceren voor runderen. Enkel runderen kunnen dat gras valoriseren. De kwaliteit van dat gras is belangrijk om de runderen

een goede voeding te kunnen geven. Als de kwaliteit ondermaats is, dus als er niet bemest wordt, dan zou men stroachtig gras krijgen. Daarin zit veel cellulose, veel minder goed verteerbare elementen, en geen stikstof. Om eiwit te verkrijgen in gras, is stikstof nodig. Stikstof is een bouwsteen voor eiwitten. Een goede bemestingspraktijk leidt tot gras met veel eiwitten. Dan moeten er dus minder externe eiwitten aangetrokken worden. In het kader van de circulaire landbouw is dat dus een goede zaak.

Robin Bedert, dienst Handhaving, wil reageren op de suggestie van Bart Dochy dat handhaving zou falen. Hij vindt dat een jammere uitspraak. De mensen op het terrein verwezenlijken dagelijks heel veel. Hij verwijst ook naar de controles op de staalnemers, op de teeltvrije zones, op de mestsamenvatting, op de mestopslag. Het klopt inderdaad dat er jaarlijks meer dan honderd gevallen van mestopslag worden vastgesteld die niet in orde zijn. Het is wel door de handhavingsschikking dat die gevallen van mestopslag in orde gemaakt worden door de landbouwer. Als de handhaving weggenomen zou worden, dan zou die mestopslag niet in orde gemaakt worden, dan zou men blijven zitten met die lozingen en met zaken die niet in orde zijn. Handhaving werkt wel degelijk. Uiteraard kan er alleen maar handhaving zijn van dingen die te controleren zijn. Daar moet ook een goed onderscheid in gemaakt worden.

Op de stelling dat een teeltvrije zone niet meer mag worden gebruikt na een bewerking door de waterloopbeheerders antwoordt Robin Bedert dat dit niet klopt. Na een groot onderhoud van de waterloop, waarbij de teeltvrije zone effectief is vernietigd, mag de landbouwer die teeltvrije zone opnieuw aanleggen mits hij op die ene meter opnieuw een grasstrook inzaait. Dat staat duidelijk op de website van de VLM. Als landbouwers hierover vragen stellen, verwijst hij steeds naar die pagina. Daar staat dat de grond nog mag worden bewerkt als de waterloopbeheerders grote werken hebben uitgevoerd.

Bart Dochy is blij met de bevestiging, maar wijst erop dat dit niet in de algemene toelichting staat. Het is mogelijk dat dit in de rubriek met vragen en antwoorden staat, maar het zou volgens hem goed zijn dit te verduidelijken in de algemene toelichting over wat op die ene meter kan gebeuren. Daar staat duidelijk geschreven dat geen enkele bodembewerking is toegelaten.

Wat de miskenning van de opdracht van de controleurs betreft, stelt Bart Dochy dat hij niet heeft gezegd dat die mensen niet goed werken. Hij heeft enkel gevraagd waarop meer moet worden ingezet. De norm kan worden verstrengd, maar de norm is al gedurende tien jaar geleidelijk verstrengd en dat heeft geen effect op de waterkwaliteit. Er kan meer worden ingezet op gerichte controles of in elk geval op handhaving. Hij heeft gevraagd of het handhavingssysteem faalt, maar dat heeft niets te maken met de kwaliteit van de inspecties door de individuele controleurs. De capaciteit is niet de verantwoordelijkheid van de controleurs, maar van de overheid en van de politiek.

Tinne ROMBOUTS,
voorzitter

Johan DANEN,
verslaggever

Gebruikte afkortingen

AGR	automatische gegevensregistratie
CE	Conformité Européenne (keurmerk)
CVBB	Coördinatiecentrum Voorlichting en Begeleiding duurzame Bemesting
gps	global positioning system
HHZ	hydrogeologisch homogene zone
MAP	Mestactieplan
OMAP	Opvolgingscommissie Mestactieplan
PDPO	Programmeringsdocument voor Plattelandsontwikkeling
VCM	Vlaams Coördinatiecentrum Mestverwerking
VHA	Vlaamse hydrografische atlas
VLAREM	Vlaams reglement betreffende de milieuvergunning
VLM	Vlaamse Landmaatschappij
VMM	Vlaamse Milieumaatschappij
VODKA	Verantwoord Opbrengen van Dierlijke mest, Kunstmest en Andere meststoffen